REGISTERED NO. 6, 18

वऱ्हाडसमाचार.

पुस्तक ११ अकोला रविवार ता० १४ माहे जानेवारी सन १८७७ इ० अंक २

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत

	रुपये
वर्षाचे अगाऊ	
सालअखेर	
किरकोळ अंकास	
डाकहाशील	
वर्षाचे अगाऊ	
„ अखेर	

नवीन वर्गणीदार ... कांकडून आगाऊ ... शुरू केलें जाईल.

नोटिसांबद्दल.

मराठी, दर ओळीस	
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
„ दुसरे खेपेस	०२

जाहिरात

BANK OF BOMBAY
KHAMGAUM BRANCH.

खामगांव एथील मुंबई ब्यांकेची शाखा रुपये ५०० व ज्यास्त रकम नियामित मुदतीनें अमानत ठेवण्यास तयार आहे. व त्याबद्दलच्या शर्तींची माहिती खामगाव एथील ब्यांकेचे आफिसास अर्ज केला असतां मिळेल.

तारीख १४ माहे सप्टेंबर १८७६ इसवी.

Harry H. Hynes.
Agent

GREAT INDIAN PENINSULA RAILWAY.

ग्रेट इंडियन पेनिनसुला रेलवे

NOTICE

नोटिस.

COLABA SIDINGS

कुलाबा साइडिंगस्.

या लेखाच्या द्वारानें नोटिस देण्यांत येते ऐशी कीं, पुढें नोटिस येई तोंपर्यंत, येत्या जानेवारि महिन्याची तारीख १ ली रोज सोमवार या दिवशीं आणि त्या दिवसानंतर, या रेलवेनें मुंबईस आणलेला कापूस, पाठविणाराची इच्छा अथवा विनंती असल्यास, तो, कुलाबा येथील या पंनीच्या सायडिंगस मध्यें येटआणला जाईल; आणि कापूस व इतर व्यापारी मालही कुलाबा येथील ससून डाकू कंपनीच्या सायडिंगसांतील व तेथें येणारा कापूस व इतर व्यापारी माल आणि कुलाबा येथील नव्या कुलाबा कंपनीच्या सायडिंगसांतील व तेथें येणारा कापूस व इतर व्यापारी माल येटपर्यंत नेला व आणला जाईल.

२ त्यांव त्यांव अंतराच्या ठिकाणीं सदरील कापूस व इतर व्यापारी ... रेलवे... ...

... ची स्वत:ची व्यवस्था करा...

४ सदरील कुलाबा येथील रेलवे कंपनीच्या सायडिंगसांत ठेवलेला कापूस ठेवल्यापासून चोवीस तासांच्याआंत तेथून न नेल्यास सर्व कापसावर दररोज दरमणी चार आणे प्रमाणें धक्याची जखात ह्मणून पैसा घेतला जाईल.

५ कापूस पाठविणारांनीं कापूस रवाना करण्याच्या चिठ्ठींत असें, लिहून कळवावें कीं हा कापूस कुलाबा येथील रेलवे कंपनीच्या सायडिंगसमध्यें जावयाचा आणि तसेंच कापूस व इतर व्यापारी माल पाठविणारांनीं हा माल ससून डाकू कंपनीच्या सायडिंगसमध्यें जावयाचा, व जो माल नवीन कुलाबा कंपनीच्या सायडिंगसमध्यें जावयाचा, असेल किंवा जिकडे पाठवावयाचा असेल तो पत्ता स्पष्ट लिहावा जर कुलाबा येथील त्या त्या कंपनीच्या सायडिंगसमध्यें ठेवण्याच्या संबंधानें न लिहितां कापूस किंवा दुसरा व्यापारी माल पाठविला असेल तर तो पूर्वीप्रमाणें सायडिंगसांत न नेतां मुंबईस आणला जाईल.

६ कुलाबा येथील ससूनडाक कंपनी यांच्या सायडिंगसांत आणून ठेवलेला व जांतून नेलेला कापूस व इतर व्यापारी माल यांस सर्व नियम व कायदे लागू होतील आणि त्या मालाबद्दलच्या भाडेंगेरिचा पैसा जो ज्यावेळीं त्या त्या कंपन्या आपापले दर ठरवतील त्या सर्व दरांप्रमाणें जो भाव पडेल त्याप्रमाणें त्याचा पैसा त्या त्या कंपनीस दिला पाहिजे.

हेनरी कांडर,

मुंबई ता० २९ मा...
१८७६ इसवी.

नोटि...

ब्रह्मगिरी ... पुणें पेठबुधवार यांस ... याजकडून नोटिस दे... तारीख २९ माहे दि... इसवी रोजीं अकोलें ये... दार यांजकडे माझे मुं...

जुलमानें माल घेतल्याबद्दल फिर्याद पुणें येथें करून मुलानें पाठविलेला माल जप्त ... तुह्मी व बिष्ण त्रिंबक ...

तुह्मी लिहून ... रितीं कळून आलें कीं तुमचा सर्व खोटसाळपणा आहे व तुह्मी अन्यायानें मजकडून धमकी देऊन सदरहूप्रमाणें चिठ्ठी साहूमजकुरापासून लिहून घेतली असें समजल्यावरून मी तात्या बापूजी कोर्डे यांजकडून पत्रही पाठविलें कीं दस्तऐवज रद्द आहे तो परत पाठवावा परंतु तुह्मी आजपर्यंत जबाब दिला नाहीं करितां या नोटिशीनें कळवितों कीं ज्या गृहस्थाकडून दस्तऐवज लिहून घेतला त्याजकडे आजपासून दहा दिवसांचे आंत कपटानें संपादन करून घेतलेला दस्तऐवज व रुपये २५ तुह्मी घेतले ते याप्रमाणें ज्या गृहस्थाकडून घेतले तिकडे पाठवून द्यावे व या नोटिशीचा खर्च पाठवून द्यावा नाहींपेक्षां तुह्मावर काय द्याप्रमाणें अन्याय केल्याबद्दल सरकार मार्फत तजवीज केली जाईल हें पक्कें समजावें कळावें तारीख ८ माहे जानेवारी सन १८७७ इसवी.

(सही) केशव गणेश राहतेकर
राहणार अकोलें दस्तुर खुद्द.

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्याच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस:—

... ळ बातम्या प्रसिद्ध झाल्या त्यावरून समजतें कीं, "निजामास दक्षिणचे पादशहा करणार" कोणी ह्मणतात निजामास "रायबहादूर" कोणी ह्मणतात निजामास घो...

... शेवट सर्वांचा निकाल ... रून होईल असें वाटत असे व त्याप्रमाणें ग्याझेट ही छापून प्रसिद्ध झालें पण त्यांतवर लिहिलेल्या चुटक्यां पैकीं एकही प्रकार दृष्टीस पडत नाहीं ह्मणून पूर्वीं वेळोवेळ झालेल्या आनंदाश्चर्याचे दसपट सखेदाश्चर्य झाल्यावाचून रहात नाहीं.

पत्रकर्ते महाराज या वरील बातम्यां पैकीं विश्वासनीय कांहीं आहे कीं नाहीं याचा खुलासा आपणा कडून समजेल अशी आशा आहे.

वऱ्हाडप्रांत परत द्यावा अशा अभिप्रायाचे लेख पूर्वीं निष्पक्षपाती मोठ मोठ्या इंग्रजी पत्रांतून पहावयास सापडत असत तसे अलीकडे बिलकूल आढळांत येत नाहींत याचेंही कारण समजत नाहीं व यावरून असें वाटतें कीं त्यांनीं आपलें कर्तव्यकर्मा पैकीं कांहीं विषयीं डोळे झाकून गतकथा निवेदन करण्याचें व्रत घेतलें असावें. आतां तुह्मा सारख्या एतद्देशीय वर्तमान पत्रांनीं किती जरी ओरड केली तरी सरकारचे कानीं जाऊन त्यापासून अनुकूळ कार्य होतें कशाला? असें कित्येकांचे ह्मणणें पडतें पण मला वाटतें कीं, तसें होऊं नये. कारण जुलमी व अनीतिमान राजाचे कारकीर्दींत कोणी कितीही ह्काटी केली तरी तिकडे कोणी लक्ष्य देत नाहीं; पण नीतिमान व दयाळु अशा राज दर... त असा प्रकार घडत नाहीं ... व नाहीं तर ते स्वत: प्रजेच्या...

...मानसार

आतां दरबार खलास झाला व वऱ्हाडा विषयींचा निकाल खरोखर काय झाला हें अजून बाहेर आलें नाहीं तरी मला असें खात्रीनें वाटतें कीं न्यायानें वर्तन ठेवण्याविषयीं ज्यांचा पूर्ण आभिमान असे ते इंग्रज सरकार तें हा क्षुल्लक वऱ्हाड प्रांत बळकावून आपल्या अखंड यशास डाग लावून घेणार नाहीं हें निर्विवाद आहे; तरी जो प्रांत आज बरेच दिवस ज्यांनीं आपल्या सत्तेखालीं घेऊन त्यांतील प्रजेचें लालन पालन केलें त्या प्रजेच्या सुख दुःखाविषयीं पुढील फिकर त्यांस साहाजिक आहे व त्यामुळेंच या प्रांताचे निकालास इतका विलंब लागला असावा. पण न्यायानें ह्मटलें ह्मणजे ज्याची वस्तु त्यास परत देणें योग्य व त्याप्रमाणें इंग्रज सरकार देईलही; कारण निजाम सरकारच्या राज्यरीतीस हल्लीचे दिवाण सर सालरजंग साहेब यांणीं सुधारून बराच तजेला आणिला आहे व ती दिवाण साहेबांची व्यवस्था इंग्रज सरकारास पसंतही आहे तेव्हां कोणत्याच रीतीनें वऱ्हाड प्रांत परत देण्यास बाधक कारण दिसत नाहीं मग हुजूर पुरनूर यांचे बयाची काहीं सबब असेल तर सांगवत नाहीं. तरी नीतिमान इंग्रज सरकार हे विघ्नसंतोषी ग्याझिटा सारखा "इंग्रज सरकारचें राज्य जोंपर्यंत हिंदुस्थानांत आहे तोंपर्यंत निजाम सरकारास एक इंचभर देखील जागा परत मिळणार नाहीं" असा निंद्य सिद्धांत कधीं ग्रहण करणार नाहीं अशी त्यांच्या आश्रयेवरून खात्री वाटतें कळावें.

तुमचा दास [illegible]
रामात्मज.

वऱ्हाडसमाचार

वहालची रस [illegible]
वरील गोष्टींनें [illegible]

स्थानांतील राजे रजवाडे व इतर लोक यांचे वंश परंपरेनें चालत आलेले मान व हक्क कायम असल्यामुळें व त्यांच्या कायदेशीर हिताच्या गोष्टी इंग्रज सरकारच्या आश्रयामुळें सुरक्षित रीतीनें शेवटास जात असल्यामुळें आजपर्यंत इंग्रज सरकारचें औदार्य व न्याय पाहून सर्व राजे रजवाड्यांस पुढें येणारे काळांत आपला उत्तम बचाव होईल अशी आशा आली आहे. ह्या पृथ्वींतील सुमारें सातव्या हिशावर राणी साहेबांचा अम्मल चालू आहे, व ह्या प्रदेशांत सुमार ३० कोट प्रजा आहे, परंतु ह्या सर्व मुलखांत हिंदुस्थानचें जुनाट व मोठें राज्य राणी साहेबांस जितकें आवडतें तसें राज्य दुसरें कोणतेंही नाहीं. प्रत्येक काळांत व प्रत्येक ठिकाणीं इंग्रज सरकारचे नोकर हुशार व कळकळीनें काम करणारे होते. परंतु ज्या नोकर लोकांनीं हिंदुस्थानांतील राज्य संपादन केलें व त्याचें संरक्षण केलें त्यांचें शहाणपण व शौर्य सर्व नोकरापेक्षां फारच वर्णनीय आहे. हिंदुस्थानचें राज्य संपादन करण्याचे कामांत राणी सरकारच्या युरोपियन व एतद्देशीय प्रजेनें व मांडलिक राजांनीं उत्तम रीतीची मदत केली आहे व लढाईंतील संकटाचा व धोक्याचा वाटाही उचलला आहे. व ह्या मांडलिक राजांनीं आपल्या इमानानें व शहाणपणानें शांततेचीं सुखें चोहींकडे विस्तृत करण्याचे कामांत मदत दिली आहे. वर लिहिलेले राजे रजवाडे व इतर लोक आजच्या दरबारांत हजर आहेत व ह्या गोष्टीवरून राणी साहेबांचे सदय अमलावर असणारा त्यांचा भरवसा, व राज्य कायम ठेवण्याविषयीं त्यांची कळकळ या दोन गोष्टी दिसून येतात. राणी साहेबांच्या पूर्वजांनीं हें राज्य संपादन केलें व त्यांनीं स्वतां ह्या राज्याची व्यवस्था केली आणि अशा प्रकारचें हें वैभवयुक्त राज्य वंशपरंपरेनें चालत आलेल्या गोष्टीप्रमाणें कायम राहून
[illegible]ंच आपल्या संततीच्या स्वाधीन
[illegible] त्यांचा विचार आहे. हिंदुस्थान
[illegible] आपल्याकडे असले कारणानें रा
[illegible]ंस असें वाटत आहे कीं, आप-
[illegible] नेहमी लोकांच्या कल्याणाकडे
[illegible] आपल्या मांडलिक राजांचे हक्क
[illegible]कीनें व काळजीनें पाळावेत. वर
[illegible]या कारणामुळें राणी साहेबांनीं ह
[illegible]वीन किताब धारण केला आहे
[illegible]कताबामुळें आजपासून हिंदुस्थानां
[illegible] रजवाड्यांनीं व इतर लोकांनीं
[illegible]जावें कीं, राणी साहेबांचें जें हित
[illegible]पलें हित व राणी साहेबांशी राज
[illegible]पणें हाच आपला धर्म, ज्या रा
[illegible]ाळीपाळीनें हिंदुस्थानांत राज्य के-
[illegible]यांचे ठिकाणीं आतां राणी साहेब
[illegible] आहेत त्या राजांचे कारकीर्दींत
[illegible] बरेंच हित झालें, परंतु देशास स्व
[illegible] लाभ न होतां चोहीकडे तंटेबखेडे
[illegible]ळीं सुरू झाली. शक्तिवान लोक ग
[illegible]र जुलूम करूं लागले व आपल्या म
[illegible]काराच्या स्वाधीन झाले. वर लिहि
[illegible]माणें टयामरलेन बादशहाचें घराणें
[illegible]ील तंट्यांनीं व रक्तस्रावांनीं पोखर-
[illegible]ऊन धुळीस मिळालें.
[illegible]चिया कायद्यानें निष्पक्षपातानें सर्व जा

तीच्या व सर्व धर्माच्या प्रजेचें संरक्षण होत असले कारणानें त्यांस आपल्या मालमत्तेचा उपभोग शांततेनें मिळत आहे. इंग्रज सरकार धर्माचे कामांत तिऱ्हाइता प्रमाणें वागत असल्यामुळें प्रत्येक मनुष्यास आपल्या धर्माप्रमाणें बिन हरकत रहातां येत आहे हल्लीं बादशाही अम्मल चालू केला आहे त्यापासून गरीब लोकांचा नाश न होतां उलटें अधिक जोरानें त्यांचें प्रतिपालन होऊन त्यास नीट मार्ग दाखविण्यांत येईल, व हल्लीं चोहीकडे सुधारणेचा जो झपाटा चालू आहे व सर्व जिल्ह्यांतून जी सुधारणा एक सारखी [illegible]त चालली आहे ह्याजवरून इंग्लिश राज्याचे परिणाम कसे आहेत हें कळून येतें. राणी साहेबांचे हे नोकरहो, तुमच्या निरंतरच्या श्रमामुळें वर लिहिलेले सर्व सुखदायक परिणाम उत्पन्न झाले आहेत, आणि ह्या कारणास्तव राणी साहेबांच्या तर्फे तुमचे प्रथमतः आह्मी आभार मानतों, व राणी साहेबांचा तुमच्यावर पूर्ण भरवसा आहे असें तुह्मांस सांगतों. तुमचे पूर्वी ज्यांनीं सरकारची नोकरी केली त्यांच्या सारखेच तुमचे परिश्रम, सद्गुण व कळकळ अप्रतीम आहे. सर्वांची एकसारखीच कीर्ति होत नाहीं परंतु सर्वांस चांगल्या गोष्टी करण्याचे प्रसंग हरहमेश येतात. आपल्या नोकरांची बढती करण्याची सोय हरहमेश सरकारास सापडत नाहीं, परंतु इंग्रज सरकारचे नोकरींत स्वतांच्या फायद्याकडे अथवा [illegible]श न देतां सर्व लोक आपले [illegible] साहेबांचे [illegible]री आ[illegible] हुशारीनें करीत आहेत [illegible]तां देखील येत नाहीं. वर लिहिलेले अधिकारी आपल्या शिरावर मोठी जोखीम घेऊन स्वसंतोषानें जे लोक आपल्यापासून जातीनें रीतिभातीनें, धर्मानें व भाषेनें भिन्न आहेत अशा लोकांवर राज्य कायदेशीर रीतीनें चालवितात हे लोक इंग्लिश राष्ट्राची योग्यता वाढवीत आहेत. व ख्रिस्ती धर्मांतील आज्ञा पाळून हे लोक इतर जातीच्या व धर्माच्या लोकांस उत्तम राज्यव्यवस्थेचा लाभ पैदा करून देत आहेत. ज्या प्रमाणें सरकारचे नोकर मेहेनत घेत आहेत त्या प्रमाणेंच इतर इंग्लिश लोकही राणी सरकारचें विलक्षण रीतीनें हित करून मोठ्या उत्तम रीतीनें हिंदुस्थानांत रहात आहेत, गुणी लोकांची कीर्ति व्हावी ह्मणून व सरकारच्या इमानी नोकरांस मान मिळावा ह्मणून राणी साहेबांनीं स्टार आफ इंडिया ही पदवी कित्येकांस दिली आहे व हिंदुस्थानांतील बादशाही राज्याच्या संबंधानें नवीन एक पदवी स्थापन करण्याचा त्यांचा विचार आहे. हे इंग्लिश व एतद्देशीय शिपाई लोक व आफिसर लोकहो तुमच्या शौर्याची आठवण होऊन राणी साहेबांस मोठा डौल वाटत आहे. इंग्लिश व एतद्देशीय शिपाई लोकांनीं एकेच प्रसंगीं एकाच ठिकाणीं राणी साहेबांची शौर्या व इलची कीर्ति कायम ठेविली ही गोष्ट लक्षांत आणून राणी साहेबांस मोठा आनंद वाटत आहे. तुह्मी अशाच रीतीनें एक भावानें पुढें हरएक प्रसंगीं नौकरी कराल,

ह्या भरवशानें हिंदुस्थानचे राज्यांत स्व[illegible] ता राखण्याचें व संपत्तीचें संरक्षण करण्याचें काम राणी साहेबांनीं तुमचे कडे [illegible]विलें आहे. हे व्हालेंटियर लोकहो, तुमची नौकरीही राणी साहेबांस वर लिहिल्याप्रमाणेंच प्रिय आहे ह्या राज्यांतील राजे रजवाडे व सरदार लोकहो, तुमच्या राजनिष्ठेमुळें ह्या राज्यास जोर आहे, व तुमच्या बढतीमुळें ह्या राज्यास तेज आलें आहे. ह्या राज्यावर कोणी हक्क केल्यास त्यांचें संरक्षण करण्यास तुह्मी तयार आहात, याबद्दल राणी साहेब तुमच्या फार आभारी आहेत. राणी साहेबांच्या वतीनें मी तुमचें आगत स्वागत करितों, व युवराज या देशांत ज्या वेळेस आले होते त्यावेळेस तुह्मी जी राजनिष्ठा दाखविलीत त्या राजनिष्ठेनें तुह्मी एथें आलां आहात हें उघड आहे. जें तुमचें हित तेंच आपलें हित असें राणी साहेब समजत आहेत. हल्लीं इंग्लंड व एतद्देशीय राजे मांडलीक राजे यांचें ऐक्य होऊन एकमेकावर एकमेकाचा भरवसा बसला आहे, ही गोष्ट निरंतरची करण्याकरितां राणी साहेबांनीं आजचा नवीन किताब धारण केला आहे हिंदुस्थानांतील प्रजा लोकहो, हल्लींची स्थिति व बादशाही राज्याचें निरंतरचें हित लक्षांत आणलें ह्मणजे असें दिसतें कीं, बादशाही राज्य कायम ठेवण्याकरितां योग्य जी राजनीति ती शिकलेल्या इंग्लिश अधिकाऱ्यांकडून देशांतील वरिष्ठ प्रकारचा अम्मल व व्यवस्था चालविली पाहिजे. वर लिहिलेल्या आफिसरांच्या व राज्यनीतिवेत्ते लोकांच्या शहाणपणानें देशांत हल्लींची सुधारणा झाली आहे, आणि ह्याच कारणास्तव ह्याच आफिसरांचे मार्फत पश्चिमेकडील सर्व कलाकौशल्य ह्या देशांत आलें पाहिजे, परंतु हे एतद्देशीय लोकहो तुमची कोणतीही जात असो, व कोणताही धर्म असो. तुह्मी ज्या देशांत रहातां त्यांतील राज्यव्यवस्था करण्याचे कामांत आपल्या शक्तीप्रमाणें वाटा उचलण्याचा तुमचा उघड व सर्वांस मान्य असा हक्क आहे. तुमचा हक्क सर्वोत्तमरीतीनें न्यायशीर आहे व हा हक्क पार्लमेंट सभेच्या कायद्यानीं व मोठमोठ्या मुत्सद्यांनीं कबूल ही केला आहे. हा हक्क हिंदुस्थान सरकारास मान्य आहे, व हा पाळण्यांत आपली अब्रू आहे व ह्याच प्रमाणें आपली राज्यव्यवस्था चालविली पाहिजे असें तें सरकार मानित आहे. एतद्देशीय लोकांपैकीं वरिष्ठ नोकर लोक हल्लीं फार सुधारले आहेत हें पाहून हिंदुस्थान सरकारास मोठा आनंद वाटत आहे. ह्या मोठ्या राज्यांत ज्या गृहस्थाकडे व्यवस्थेचें काम थोडें बहुत सोपविलें आहे त्यांच्या अंगीं विद्वत्ता असून ते नीतिमान व कुलशिलानें थोर अवश्य असले पाहिजेत, वर लिहिलेल्या कारणास्तव जे लोक जन्मतांच मोठ्या पदवीस प्राप्त झाले आहेत, व जे स्वाभावीकवृत्त्या एतद्देशीय लोकांचे नायक समजले पाहिजेत, त्यांनीं आपणास व आपल्या मुलांबाळांस विद्या देऊन सरकारची नोकरी करण्याचें सामर्थ्य आपले अंगांत आणिलें पाहिजे, व हल्लीं ज्या गोष्टीकडे लक्ष्य देऊन राज्यव्यवस्था चालली

[illegible]ई दांडेकर यां.
[illegible] येथें आली आहे.
[illegible]रावतीकडे जाईल.
[illegible]साहेब जुडिशियल
[illegible] आली.
[illegible]ायल कामिश-
[illegible]ट साहेबांचे
[illegible] खास मि
[illegible]बार क-
[illegible] राहून
[illegible]गा-

ष्टी समजून घेऊन त्याप्रमाणें वर्तन [illegible]ास आपण लायक पाहिजे. तुम्ही [illegible]ीं राजनिष्ठेनें, निःपक्षपातानें, सत्यनें, [illegible] व निष्पांजळ बुद्धीनें वागण्याचे [illegible]ले पाहिजे ह्मणजे राणी साहेब राज्य[illegible]येच्या कामांत तुमची मदत मोठ्या [illegible]षानें स्वीकारितील. कारण ज्या ज्या [illegible]शांत राणी साहेबांचा अम्मल आहे त्या त्या प्रदेशांत हें राज्य सैन्याच्या जोरानें चालत नाहीं, परंतु लोकांच्या ऐक्यतेनें व संतोषानें व राजनिष्ठेनें चालत आहे असें राणी साहेब समजत आहेत. इंग्रज सरकारची दया व न्याययुक्त अधिकार उत्तम रीतीनें चालविण्याचे कामांत आपल्या प्रजेनें मोठ्या हुशारीनें मदत करावी. याचगोष्टीवर हिंदुस्थानांतील राज्याची बादणूक अवलंबून आहे, व ही गोष्ट दुर्बल राष्ट्रें काबीज केल्यानें अथवा आजुबाजूचे प्रदेश खालसा केल्यानें होणार नाहीं, असे राणी साहेब समजतात. ह्या राज्याचे सरहद्दीवर जीं संस्थानें आहेत त्यांच्याशींही मोठ्या मोकळ्या मनानें व स्नेहभावानें वागण्याचा राणी साहेबांचा इरादा आहे, व हीं राष्ट्रें राणी साहेबांच्या अधिकाराच्या सावलींत स्वतंत्रतेचा उपभोग घेत आहेत. जर करितां ह्या राज्यावर बाहेरील एकाद्या शत्रूनें चाल केली तर त्यास दंड करण्याचें काम राणी साहेबांस उत्तम रीतीनें माहित आहे. हल्लीं कोणत्याही परकीय राष्ट्रास ह्या राज्यावर हल्ला करितां येत नाहीं, कारण असें केल्यानें त्यास पूर्वेकडील सुधारणेचा, व पश्चमेकडील सर्व तयारीचा सनाटा सोसावा लागेल. एतद्देशीय राजे रजवाडे यांचें शौर्य व राजनिष्ठा व प्रजेची स्वामिभक्ती या दोन गोष्टींनीं राणी साहेबांस अशी उमेद आली कीं, त्या प्रत्येक शत्रूस शासन करण्यास समर्थ आहेत. दूरदूरच्या प्रदेशांतील राजांनीं आपले प्रतिनिधी ह्या दरबारास पाठविले आहेत त्याजवरून स्पष्ट होतें कीं आजूबाजूच्या सर्व राष्ट्रांशीं राणीसाहेबांचा स्नेह संबंध सुरू आहे. खिलातचे खानसाहेब, व दूरदूरच्या मध्य एशिया खंडांतील राजांचे वकील व गोव्याचे गव्हरनर साहेब या सर्वांचें राणीसाहेबांच्या वतीनें मी आगत स्वागत करितों. हे राजेरजवाडे व इतर लोकहो, तुमच्या बादशाहिणीकडून तुह्मास आज एक निरोप आला आहे, तो आह्मी फार संतोषानें आतां तुह्मास वाचून दाखवितों तो निरोप येणें प्रमाणें.

आह्मी व्हिक्टोरिया संयुक्तराज्याच्या राणी व हिंदुस्थानच्या बादशाहीण आपल्या प्रतिनिधीच्या मार्फत सर्व लष्करी व मुलकी व दिवाणी अधिकाऱ्यास व हल्लीं दिल्ली येथें आलेले राजेरजवाडे व सरदार व इतर गृहस्थ यांस बादशाही आशीर्वाद ऊन खात्रीपूर्वक असें कळवितों कीं. आह्मी हिंदुस्थानांतील लोकांविषयीं फार कळकळ बाळगितों, व त्यांवर मनापासून प्रीतिकरितों. आमच्या प्रियकर पुत्राचें हिंदुस्थानांत जे आगत स्वागत झालें तें पाहून आह्मास अत्यानंद झाला आहे. आमच्या बद्दलची रयतेची स्वामिभक्ती व राजनिष्ठा वरील गोष्टीनें शाबीत होते ही गोष्ट आमच्या अंतःकरणांत बिंबली आहे. आह्मास अशी आशा आहे कीं, आमची सत्ता व आमची प्रजा या उभयतांत आजपासून पूर्वींपेक्षां अधिक स्नेहभाव व प्रीति वाढेल व आमच्या प्रजेपैकीं सर्व लहान मोठे असें समजतील कीं आमच्या राज्यांत स्वातंत्र्य व न्याय ह्यांचें प्रतिपालन उत्तम रीतीनें होईल, व आमच्या राज्याचा मुख्य हेतु असा आहे कीं, प्रजेचें सुख वाढावें व तीस बरकत यावी व तिचें कल्याण असावें.

आमची अशी पक्की खात्री आहे कीं, वर लिहिलेले राणीसाहेबांचे सप्रेम उद्गार सर्व लोक मान्य करतील. ईश्वर व्हिक्टोरिया राणीचें व कैसरहिंदचें प्रतिपालन करो.

तुर्कस्थानावर स्वारी होण्याचा युरोपांतील सर्व ख्रिस्ती राष्ट्रांचा योग येणार असें दिसतें. सर्व राजानीं सांगितलेली गोष्ट तुर्कस्थान ऐकत नाहीं व तो कांहीं एक प्रकारची सला काढणार होता पण तीही त्यानें काढिली नाहीं. आतां सोमवारीं सर्व राजांकडून त्यास अखेरचा जबाब मिळणार. व तो ही त्यानें ऐकिला नाहीं कीं लागलीच लढायीची सुरुवात होणार. इंग्रज सरकारचे प्रधानानीं तुर्कस्थानास पुष्कळ समजावून सांगितलें पण त्यानें त्यांची गोष्ट मान्य केली नाहीं. त्यावरून तुर्कस्थानास आतां इंग्लिश सरकारही अनुकूळ होत नाहीं हें स्पष्ट झालें. तेव्हां आतां आग्रह धरल्यास त्या देशाचें नष्टचर्य जवळ आलें असें समजलें पाहिजे. ईश्वर करो आणि तुर्कस्थानास सद्बुद्धि उपजो व तेणेंकरून भयंकर रक्तपात व सहस्रावधि जीवांचा नाश होण्याचें टळो असें आह्मी इच्छितों.

वऱ्हाड

निजाम सरकार दिल्लीहून निघाले ते या आठवड्यांत भुसावळेकडून पुढें गेलें. हैदराबादेस पोचले असतील किंवा एक दोन दिवसांत पोंचतील. त्यांनां त्यांचा वऱ्हाड प्रांत परत देण्याकरितां दिल्लीस बोलाविलें आहे व हा प्रांत पहिले तारखेस खास परत जाईल असा इकडील पुष्कळ लोकांत पुकारा झाला होता पण त्याप्रमाणें कांहींच घडलें नाहीं हें पाहून त्या लोकांस कसें वाटलें असेल याची कल्पना वाचकांनीच करावी. निजाम सरकारास जें पाचारण झालें होतें तें वऱ्हाडप्रांत परत घेण्याकरितां झालें होतें असें मुळींच नाहीं. दिल्ली शहर हें कांहीं तीर्थ किंवा क्षेत्र नव्हे व ज्याची वस्तू त्यास देणें हें कांहीं पुण्य कर्महीं नव्हे ह्मणून त्या गोष्टीचा त्या स्थानाशीं कांहीं संबंध नव्हता. ह्मैसूरचें राज्य परत देण्याचा मागें ठराव झालेला आहे तो त्यास अमुक एका विषेश स्थलीं नेऊन केला असें नाहीं. अस्तु. निजामसरकारास वऱ्हाडप्रांत परत मिळण्याचा भरवसा नाहीं व ते त्या विषयीं विशेष आशा बाळगून आहेत असेंही नाहीं. निजाम सरकार सर्व मांडलिक राजांत पहिले नंबरचे आहेत व त्यांस विशेष अगत्याचे पाचारण आल्यावरून ते पाच पन्नास लाख रुपये खर्चून दरबारास गेले व त्याप्रमाणें त्यांचा आदरही चांगला झाला. दिल्लीस पाहिले तारखेचे समारंभास सिंव्हासना समोर राजे लोकांकरितां जें मोठें अर्ध चक्र केलें होतें त्यांत मध्यस्थित निजाम होते व त्यांच्यानीट समोर व्हाइसराय साहेबांचें सिंव्हासन होतें. शेकडो राजांत व लक्षावधि लोकांत व्हाइसराय साहेबांचे अग्र भागचा महत्तम मान आमचे निजाम सरकारास मिळाला होता. ही भूषा सामान्य नव्हे. बाकी इतर राजांस वगैरे तोफा, पदव्या इत्यादि दिल्या त्यांत निजाम सरकारानी रुसण्या सारखें कांहींच नाहीं. कारण २१ तोफांचा अग्रगण्य मान तो पूर्वींपासूनच त्यांस आहे व कांहीं राजांस जे नवीन मान मिळाले ते निजाम सरकारचे पदरचे प्रधानास देखील पूर्वींच मिळालेले आहेत तेव्हां याहून अधिक त्यांस काय पाहिजे?

पहिले तारखेस राणी साहेबानीं चक्रवर्तिनी हा किताब घेतला त्या आनंदोत्सवाचें सर्वांस स्मरण रहाण्याकरितां दिल्लीस विशेष शोभा केली त्याशिवाय कित्येक राजांस कांहीं नवे किताब दिले, तोफांचे मान कांहीं अधिक दिले, कोणास महाराज ह्मणविलें, तसेच सर्व हिंदुस्थानांतील इतर निवडक थोर गृहस्थांस व सरकारी अधिकारी यांस सी एस आय, राजे, राव बहादूर, खानबहादूर, अशा बहुत तऱ्हेच्या पदव्या दिल्या त्यांत आमच्या वऱ्हाडच्या दोन गृहस्थांस रावबहादूर व एकास खान बहादूर असे किताब मिळाले त्यांचीं नावें आह्मी वाचकांस आनंदानें कळवितों.

रावबहादूर

१ रावसाहेब नारायण भाई दांडेकर विद्याखात्याचे डायरेक्टर

२ रा. रा. भगवंत नरहर देशपांडे इलिचपुरचे आनररी माजिस्त्रेट.

खानबहादूर

१ मौलवी मासुमसाहेब बाळापूर.

जर राव साहेब दांडेकर यांचे शेजारी राव बहादुरांत रा. रा. भगवंतराव देशपांडे अशांचें नाव आलें आहे तर खान बहादुरांत पहिलें नाव दस्तुर बहिमनजी सा॰ असिस्टंट कमिशनर यांचें यावयाचें होतें आणि तसें झालें असतें तर सर्व लोकांस फार संतोष झाला असता. अस्तु. पुढें फधीं याचा विचार होईल असें आम्ही इच्छितों

मे॰ रेसिडेंट साहेबाची स्वारी याच समयास इकडे येत आहे तर त्यांनीं इकडील थोर थोर नेटिव अधिकाऱ्यांस कांहीं मरातब असावे ही गोष्ट लक्ष्यांत आणून अशा विषयीं हिंदुस्थान सरकारास कांहीं शिफारस केली तर बरें होईल. मुंबई इलाख्यांत मामलेदार, मुनसफ व डिपुटी इन्स्पेक्टर यांस देखील रावसाहेब हा किताब आहे आणि इकडे त्यांच्यावरचे एकस्ट्रा असिस्टंट, असिस्टंट व इन्स्पेक्टर यांसही तसें कांहीं नसणें ही मोठी उणीव होय.

रा. रा. बळवंत बापुजी उमरावतीचे नाझर यांजवरील चाललेल्या प्रकरणांत कांहीं अर्थ नाहीं असें ठरवून त्याचा निकाल केला.

रावबहादुर नारायणभाई दांडेकर यांची स्वारी वाशिमाकडून येथें आली आहे. एक दोन दिवसांत उमरावतीकडे जाईल.

कर्नल मलार्डाईस साहेब जुडिशियल कमिशनर याची स्वारी येथें आली.

मि॰ स्टेसी साहेब जुडिशियल कमिशनरचे हेड क्लार्क यांस रेसिडेंट साहेबांचे आफिसांतील हेड क्लार्कची जागा खास मिळाली असें आमचे बंधु उर्दु अखबार कर्ते लिहितात.

इचलकरंजीकरांचें नाटक मलकापुराहून जळगावाकडे गेलें होतें तिकडून शिगावास येऊन हल्लीं तें खामगावास गेलें आहे

मि॰ हार्डर्न साहेब डिपुटी कमिशनर गेल्या आठवड्यांत विलायतेहून परत येऊन उमरावतीस आपले कामावर रुजू झाले. व क्या॰ बुलक साहेब तेथेंच उमरावती तालुक्याचे असिस्टंट कमिशनरचें काम पाहू लागले.

रा. रा. श्रीराम भिकाजी इजुकेशनल इन्स्पेक्टर यांची स्वारी आजच एथें आली आहे.

मेजर हडलस्टन साहब डिपुटी कमिशनर येथें आले आहेत.

मे॰ दस्तुर बहिमनजी साहेब असिस्टंट कमिशनर येथें आले होते ते पुन्हा कारंजा तालुक्यांत परत गेले.

सर [illegible] साहेब सी. एस. आय. आमचे [illegible] मागील [illegible] यावरून निघाले आहेत [illegible] आठवड्यांत वऱ्हाडांत येतील. प्रथम उमरावतीस जाऊन नंतर अकोल्यास येणार आहेत.

कर्नल नेंभार्ड साहेब, कमिशनर दिल्लीस गेले होते ते शुक्रवारीं तिसरे प्रहरीं इकडून उमरावतीस परत गेले मलकापुरचे स्टेशनावर मे॰ ताजूदीन साहेब, रा. रा. बापूजी रंगनाथ, रा. रा. त्रिंबकरावजी तहशिलदार वगैरे त्यांस भेटावयास गेले होते. व अकोल्याचें स्टेशनावर मेजर हडलस्टन साहेब, रा. ब. नारायण भाई व मे॰ दस्तुर बहिमनजी साहेब त्यांस भेटावयास गेले होते.

अकोल्याच्या प्रतिष्ठित भिक्षुक ब्राह्मणाच्या घराण्यांतील येका विधवेस थोड्या महिन्यापाठीं कन्यारत्न झाल्याचें वाचकांस ठाऊक आहेच. आतां आणखी असें कळतें कीं त्याच प्रतिष्ठित घराण्यांतील दुसऱ्या येका विधवेस पुत्ररत्न झालें. व दोन्ही बाळकें खुशाल आहेत. आह्मी इच्छितों कीं तीं दिर्घायु असोत व त्यांच्या दर्शनानें लोकांस लज्जा वाटून पुनर्विवाहाची प्रवृत्ति होवो व त्यांस अनंत भावंडें होवोत!

जळगाव तालुक्यांतील "रत्नपारखी" या सहीचें पत्र आलेलें पोचलें. आज स्थळावकाश नाहीं.

वर्तमानसार

कैदी लोकांची मुक्तता.

मलिकामा अझमा कुईन विक्टोरिया यांनीं बादशाही किताब धारण केला त्या आनंदाच्या भरांत लक्षावधि रुपये खर्चून जागोजाग दरबार भरविले व थोड्या बहुतानें कोणास देणगी, कोणास पदवी, कोणास चांद, कोणास तोफा असें देऊन संतुष्ट केलें व हा संतोष सर्वांस सारखा व्हावा ह्मणून तुरुंगांतील चांगल्या वर्तणुकीचे कैद्याचे गुन्ह्याचें स्वरूप पाहून ९।७ अगर १० वर्षेंही ज्याची भरावयाची आहेत अशा कैद्यांस बंदमुक्त करून त्याला खर्चास देऊन घरीं बिदा करणें सर्व हिंदुस्थानांतील तुरुंगांतून सुरू आहे बाकीचे कैद्याचेही ठेंतून वर्षास एक महिनाप्रमाणें वजा करण्याचा ठराव केला आहे व तेणेंकरून सुमार १६ हजार कैदी सुटणार आहेत. ता. १ रोजीं काळ्या पाण्यावरचे कित्येक कैदी सोडण्याचा ठराव झाला असून त्यांस आणण्याकरतां सातारा नावाची आगबोट गेली आहे.

देशी तारायंत्र— हें तारायंत्र सोलापुर येथील मुसलमानांच्या कांहीं मुलांनीं केलें आहे व ते कलेक्टरचें बंगल्यावर नेऊन सर्वांस दाखविलें. ज्या प्रमाणें रेलवेकडील तारायंत्रानें बातमी देण्या घेण्यांत येते त्याचप्रमाणें यानें ही चालतें. परंतु हें तारायंत्र सुमारे १००० फूट पर्यंत चालतें असें सर्वांनीं पाहिलें पुढें चालते किंवा नाहीं हें पाहिलें नाहीं. याची कृति. तारेप्रमाणें गुंडीचा दोरा सरळ असून दोहों टोकांत दोन मडकी असतात. या मडक्याचीं तोंडें कातड्यानें मढविलीं असून त्यास एक भोंक असतें त्यांत [illegible] दोरा घात[illegible] खालचे बाजूस एक भोंक पाडून त्यांत [illegible]लला असतां दुसऱ्या टोकास समजून त्याचा जबाब दुसरा दुसरे टोकांकडून देतो तो यांस समजतो. हें तारायंत्र बहुतेक लोकांनीं पाहिलें आहे. याचा उपयोग चांगले प्रकारें होईल असें सर्वांचें अनुमान आहे. म. मि.

लार्ड सालिबरी हिंदुस्थानचे स्टेट सेक्रेटरी यांचा एडन एथील किल्ल्यांत कांहीं सुधारणा करण्याचा विचार आहे असें समजतें.

भावलपुरच्या नवाबांनीं लाहोर एथील युनिव्हर्सिटीस इमारत बांधण्याकरितां ३० हजार रुपये बक्षीस दिले.

[illegible]ता. १ रोजीं मैदानांत जी दारू सुट[illegible] तिच्या योगानें ठाण्यास एक दोन मु[illegible]स थोडी इजा झाली असें समजतें.

दिल्ली दरबारच्या ठिकाणीं जेथें सिंव्हासन केलें होतें त्या जाग्यावर बादशाहीणीचा पुतळा दरबारच्या स्मरणार्थ बसविण्याचा ठराव केला आहे.

या दिल्लीच्या समारभानें काश्मीरच्या राजाचा किताब पुढीलप्रमाणें झाला आहे इंग्लिश एंपायरच्या फौजेचे जनरल, केसरीहिंद व राणी यांचे कौलदार, इंग्रजी राज्याची ढाल किंवा रक्षक, इंद्रमहेंद्र महाराजे रणधीरसिंग, साहेब बहादुर, जी. सी. एस. आय.

रावबहादूर महादेव गोविंद रानडे फ. ज्या. स. जज्ज हे यांचे वडिलांची प्रकृति अति बिघडल्यामुळें एक महिन्याच्या रजेवर कोल्हापुरास गले आहेत. ज्ञा. च.

मुंबईतील भंडारी लोकांची वैसराय यांस तार—या लोकांनीं तारीख २ रोजीं अशी तार केली कीं गेल्या आगष्ट महिन्यांत मुंबई सरकारानीं अपकारी ही पट्टी दीडपटीनें वाढविली. अर्ज वगैरे केले पण त्याचा कांहीं उपयोग झाला नाहीं. आमचा सर्व धंदा बसला व आह्मास निर्वाहास दुसरा मार्ग राहिला नाहीं यास्तव राणी साहेबांच्या बादसाही किताब स्वीकारण्याच्या प्रसंगीं हा अतिशय वाढलेला कर कमी केला जाईल तर हजारों गरीब उपाशी मरणाऱ्या कुटुंबांस वाचविल्याचें श्रेय प्राप्त होईल व त्याजबद्दल आम्ही सर्व लोक आपले उपकार निरंतर आठवूं. या तारेस उत्तर काय मिळालें तें समजलें नाहीं.

पंडित दयानंद सरस्वती आणि बाबू केशव चंद्रसेन हे दोघेही दिल्लीस समारंभाकरितां गेले होते.

सोलापुर येथील गिरणीच्या कामाच्या सुरुवातीचा समारंभ ता० २८ डिसेंबर रोजीं मोठ्या थाटानें झाला असें समजतें.

कलकत्त्यास ता० १ रोजीं प्रेसिडेन्सी तुरंगांतून १३० नेटिव व १६ युरोपियन बंदमुक्त झाले.

मद्रासमध्यें जाहीरनाम्याच्या दिवशीं दोन हजार गरीव लोकांस वस्त्रें व घोंगड्या वांटल्या असें समजतें.

महाराणीसाहेब यांचे चिरंजीव ड्यूक आफ कानाट यांस एकस्ट्रा नैट ग्रांड कमांडर आफ धि स्टार आफ इंडिया नेमिलें.

मद्रासेंतील दुष्काळाच्या संकट निवारणार्थ होळकर सरकार यांनीं आठ हजार व भोपाळच्या बेगम साहेब यांनीं पांच हजार रु० दिले.

कलकत्ता येथील मुसलमान लोकांनीं टर्कीच्या बाबतींत विनंती अर्जादाखल मानपत्र पाठविलें त्याजवर नऊ हजार लोकांच्या सह्या झाल्या होत्या असें समजतें.

कलकत्त्यास बी. ए. च्या पहिल्या परीक्षेस ७९६ व माट्रिक्युलेशनच्या परीक्षेस २,४७१ उमेदवार गेले होते. त्याजपैकीं अनुक्रमें ३४३ व १,३९७ पास झाले असें समजतें. इं. प्र.

सोलापुर व बार्शी येथील स० जज्ज यांस पेनशन देऊन दुष्काळ संपेपर्यंत हीं दोन्हीं कोर्टें बंद ठेवावीं. ह्मणून लिहून गेल्याचें कळतें.

मद्रास एथें रामस्वामी मुदले नामें एका सावकारानें १०,००० गरिबास जेवण दिलें, ७० गोण्या तांदुळ वाटले. ज्ञा. द

सोलापुरास दरबारांत एक मोठी महत्वाची गोष्ट झाली आहे ती वाचकांस कळविण्यास आह्मांस संतोष वाटतो. ह्या सभासदांनीं तेथें एक संस्कृत शाळा स्थापण्याचा विच्यार केला आहे. त्या प्रमाणेंच लहान मुलांस घोड्यांवर बसविण्याचा व बंदुकी मारण्याचा अभ्यास करविणार आहेत. याचे खर्चासाठीं झालेले सभेंत दरमहा देण्याच्या वर्गणीचा आंकडा २६८ रुपयाचा एकंदर झाला असें ऐकतों. व याचे व्यवस्थेकरितां नेमणुकाही झाल्या आहेत. त्यांचीं नावें सवडीप्रमाणें प्रसिद्ध करूं. मोठे वकील यांनीं जितकी दारू लागेल तितकी देण्याचें कबूल केलें आहे. त्या प्रमाणेंच कित्येकांनीं घोडे विकत घेऊन देण्याचें पत्करलें. या कामांत मोठ मोठे गृहस्थ आहेत असें ऐकतों.

सोलापुर शहरांत हवेचा उपद्रव बराच फैलावत चालला आहे. दुष्काळांत तेरावा महिना पुढें येणार. परंतु आतांच आल्या सारखा दिसत आहे. क.त.

एका पारशानें मुंबई एथील एका इंग्रजी पत्रास पत्र पाठविलें आहे व त्यांत असें लिहिलें आहे कीं राणी साहेबांनीं केसर ई हिंद किताब स्वीकारल्याबद्दल निझाम, शिंदे वगैरेस किताब मिळणार परंतु उदार, परोपकारी, राजनिष्ट असे जे पारशी त्यांस राणी साहेब काय देणगी देणार असें लिहून पुढें, गुजरार्थेत एका पार्शी राज्याची स्थपना करून त्याबर सर जमशेटजी यांचे कुळांतील कोणी बसवावा अशी देणगी मागितली आहे. ! !

मुंबई एथें कांचेचें काम तयार करण्याची नुकतीच एक मंडळी स्थापन झाली आहे. मंडळीचें भांडवल १ लक्ष रुपयांचे आहे.

मद्रास एथे इस्पितळांत रोग्यांस जागा नाहींशी झाल्यामुळें तंबू दिले आहेत.

गया जिल्ह्याचे डिस्ट्रिक्ट जज्ज मिस्तर विगनोल्ड यांचा खून करण्याचा कोणी प्रयत्न केला होता त्या मनुष्यास पकडून चौकशी चालली आहे.

हिंदुस्थानांतील पवित्र ठिकाणीं गाईचा वध न करण्याविषयीं बनारसचे लोकांनीं व्हाइसराय यांस अर्ज केला.

मुंबई इलाख्यांत हल्लीं जो दुष्काळ पडला आहे त्यापेक्षांही मद्रास इलाख्यांतील दुष्काळाचें स्वरूप भयंकर दिसतें. मद्रास इलाख्यांतील सरकारी कामावर हल्लीं सुमारें साडे आठ लक्ष लोक आहेत व एका आठवड्यांत सुमारें २ लक्ष लोक वाढले, उत्तर हिंदुस्थानांतून या प्रांतीं जितकें धान्य आलें तितकें आलें नसतें तर इकडेसही कदाचित असाच प्रकार असता.

अलीकडे प्रसिद्ध झालेल्या रिपोर्टावरून कळते कीं इंग्रज सरकारच्या हिंदुस्थानांतील प्रांताची लांबी रुंदी ८९७००४ चौरस मैल आहे व त्यांत १८९६११३२८ लोकांची वस्ती आहे व ३७०४१२९९ वस्ती असलेलीं घरें आहेत. संस्थानिकांचे प्रांताची ५८९३१५ चौरस मैल लांबी रुंदी असून त्यांत ५०३१५४९७ लोक संख्या आहे तसेंच फ्रेंच लोकांचे वसाहतीची १९६ चौरस मैल लांबी रुंदी असून त्यांत २९९९८१ लोक संख्या आहे, पोर्टुगिज लोकांची १६१० चौरस मैल वसाहत असून त्यांत ४१७५११ लोक संख्या आहे मिळून एकंदर हिंदुस्थान चौरस मैल १४८८१२९ असून त्यांत लोक संख्या २४०७१६१९३ आहे. हिंदुस्थानांतील इंग्रज सरकारच्या मुलखांत सरासरी ९८०००००० पुरुष ९१०००००० स्त्रिया, ६७०००००० बारा वर्षांचे आंतील मुलें व ११३०१०००० वृद्ध लोक आहेत. यांत १३९०००००० हिंदु, मुसलमान ४१००००००, ३०००००० बुद्ध धर्मी व जैन, एक लक्षावर शीख लोक आहेत व ९००००० ख्रिस्तानु आहेत.

पुणें येथील ज्ञानचक्षू पत्रास एका स्थानें असें लिहिलें आहे कीं'—मैजिडगांव पेटा बारामती तालुके भिमथडी व्हा पुणें हा गांव निंबाळकर यांजकडे सान दुष्कळ पीडित लोक हवालदील झाले सबब रा० रा० माधबराव ऊर्फ दादासाहेब निंबाळकर बडोद्याहून येऊन आपले नामा जाहगिरी गाव असल्यामुळें सर्व लोकांस दीलभरंवसा देऊन दर घरास माणसें पाहून खर्चावयास देऊन ज्या मुलकांत अवादी पिकांची आहे त्या मुलकांत मनुष्यें व जनावरें रवाना केलीं. अदमासें आठशें मनु[illegible] गेलीं, तर असेंच सर्व जाहगिरदार यांनीं केलें तर लोकांचा बचाव होईल यांत संशय नाहीं- ने. ओ.

दिल्लीच्या समारंभाविषयीं कविता.

आर्या

पांडव मोंगल यांचें,
रिक्तासन राहिलेंचि पाहून ।
राज्ञी उत्सुक झाली,
घ्याया तें रुचिक काय याहून ॥१॥

ऋषिपर्वतगजभूमी,
ख्रिस्तिशकीं जानुआरी महिन्याला ।
राज्ञी घेती झाली,
प्रथमदिनीं बादशाहि पदवीला ॥२॥

त्याचा मानंदोत्सव,
लार्ड लिटन हिंदुभूपसमेत ।
इतरहि राजे आणुनि,
करिते झाले दुपारिं दिल्लींत ॥३॥

ऐशा अपूर्व समयीं,
राज्ञीनें बहु अर्पिलेहि अधिकार ।
विद्वज्जन कोण करिल,
ऐशा दानास साधु धिक्कार ॥४॥

घालुनि निगडचि ज्यांच्या,
पायीं जे मनुज टांकिले होते ।
कारागारीं बहु जरि,
त्यांतुनि कित्येक सोडिले होते ॥५॥

एतद्देशीय जन जे,
गेले होते अनेक दिल्लींत ।
ते पावले बहु सुखा,
हें बोलाति सर्व गल्लिगल्लींत ॥६॥

विक्टोर्या राज्ञी हे,
या श्रेयाला असे जरी पात्र ।
तरि मंत्र्युत्तम लार्ड लिटन,
यांचें आहे निदान या गात्र ॥७॥

या वेळीं जरि पूर्वील,
मंत्री असते तरी न हा अर्थ ।
लब्धचि झाला असता,
झाला असता जगीं महानर्थ ॥८॥

यास्तव पाहुनि प्रभुनें,
ठेवावे योग्य मंत्रि निजसदनीं ।
गाजे नीती ऐशी,
भारतदेशीय पूर्वजन बदनीं ॥९॥

मंत्री कुमंत्रि असतां,
राजा असतां स्वतां जगीं अज्ञ ।
अबला होतां प्रबला
वित्तजिवा हानि बोलती तज्ञ ॥१०॥

इं. प्र.

हें पत्र अकोलें एथें खंडेराव नाळाजी फडके यांचे वऱ्हाडसमाचार छा.छा. [illegible]

क ३

[illegible]ळीच्या काळांत
[illegible]न पैसा खर्च
[illegible] या देश
[illegible]णार

…ED NO. 6, 1877.

वऱ्हाडसमाचार.

पुस्तक ११ अकोला रविवार ता० २१ माहे जानेवारी सन १८७७ इ० अंक ३

वऱ्हाडसमाचाराचीकिंमत

	रुपये
वर्षाचे अगाऊ	६
साल अखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डाकहाशील	
वर्षाचे अगाऊ	१०८
„ अखेर	२

नवीन वर्गणीदार होऊं इच्छिणारे लोकांकडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरु केले जाईल.

नोटिसीबद्दल.

मराठी, दर ओळीस	०१०१
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
„ दुसरे खेपेस	०२

जाहीरखबर.

धमेउ छाप्धय्यांत मेडिर व्र्ई= प धमघी नपोन धणपीष्व थेघत. त्यांपर घरधेम मग्लरचे नउने ध= मघी पकरेठ प रपस्तघरोनें छापुन घेजै. तर घरग्लरी धधीग्लरी, पग्री ष, प्यांपारी पगेरे धमघण धणम्न उाघ धश्रद घतीष्व धशीधमघी णी मेण घळगतो.

धं. घ. णग्र.

पघ्घउणमघनोच मग्रष्व.

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

शास्त्रविद्या.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस:—

वि. वि. आपल्या हिंदुस्थानांत पूर्वापार वर्णिलेल्या अशा चवदा विद्या आहेत; पण त्यापैकीं एकही विद्या चांगली अवगत ह्मणण्यासारखी सांप्रत काळीं आपणांतून कोणाजवळ नाहीं. धनुर्विद्या सारख्या अमोल्य विद्येचें नाव आतां स्वप्नी देखील घ्यावयास नको ह्मणजे तिजकरितां आतां कितीही प्रयत्न केला तरी ती प्राप्त होणें दुर्लभ ह्मणून तिजविषयीं निराशा करणें बरें. तरी सांप्रत जी अनुकूल असेल ती संपादन करून आपली अखंड कीर्ति मागें उरेल असें वर्तन ठेवणें सर्वांस इष्ट आहे.

आतां विद्या अनेक आहेत व त्यापासून फलही निरानिराळें प्राप्त होणारें आहे. व तीं सर्व फलें मनुष्याला पाहिजे आहेत, पण तीं सर्व प्राप्त करून घेण्यास एकच मनुष्य समर्थ होऊं शकत नाहीं. ह्मणून प्रत्येक मनुष्यानें कोणती तरी एक विद्या चांगल्या प्रकारें संपादन करावी व त्याबरोबरच तिच्या अनुसंगिक प्रकाराची साधारण माहिती करून घ्यावी ह्मणजे पुढें भवसमुद्रांत जीं अगांतुक तुफानें प्राप्त होतात त्यांचें निवारण करण्यास अगर उपाय शोधण्यास तरी समर्थ होतो. व तशी माहिती नसली तर गटंगळ्या खातो कारण मनुष्याचा हुन्नर येण्याचा काळ फार थोडा आहे तितक्या अवकाशांत जर त्याचे शरीरास वळण लागेल तेवढें खरें मग जरी त्याला तहाण लागल्यावर ह्मिरा खोदावयास सूचलें तरी याची मजल पाण्यापर्यंत जाऊन पोंचें तों पंचप्राण एकमेकास शोषून स्वस्थ बसतात.

इतकें दूर कशाला ज्याचें अक्षरांचें वळण लहानपणी चांगलें जपलें नाहीं त्याचे नजरे पुढें बापनीपंता सारख्यांचे शतावधि कित्ते आणून ठेविले, पूर्वीपेक्षां यांच्यांत लक्षावधिपट शहाणपण अधिक आलें तरी कायमचें वेडे तोंडींड अक्षर सुधरत नाहीं व त्या अधिक आलेल्या शहाणपणाचा तेथें कांहीं उपाय चालत नाहीं मग ज्या विद्येचें शिक्षण मिळून मनास अगर शरीरास कधींच संस्कार झाला नाहीं अशा गोष्टींत त्या मनुष्याच्यानें हात कसा घालवणार?

सांप्रतकाळीं इंग्रज सरकारानीं विद्येचे प्रसारार्थ खेड्यापाड्यांनिहाय शाळा स्थापन केल्या आहेत पण त्याचा उपयोग करून घ्यावा तसा अजून वऱ्हाडी लोक घेत नाहींत असें पुष्कळ शाळेंतील मुलांचे संख्येवरून दिसून येतें. यास कारण इकडील लोकांस विद्येची थोरवी अजून समजली नाहीं तरी अलीकडे म्याट्रिक्युलेशन परीक्षेंत उतरून २० रुपये दरमहावर शिकत असण्याचीं बरींच उदाहरणें त्यांच्या पूर्वसमजुतीचें निरसन करून चांगला ठसा बसवूं लागलीं आहेत त्याचा परिणाम चांगला झाल्यावाचून रहाणार नाहीं.

आतां दुसऱ्या तर्फेनें असा विचार सूचतो कीं इतर प्रांतांतून व इलाख्यांतून दर वर्षास हजारों विद्यार्थी युनिव्हर्सिटींत पास होतात व सरकारच्या तोंडाकडे पहात बसतात त्यांतून बहुतेकांस सरकार आपला उदार आश्रयही देते व कित्येक अभ्यास मोताद होऊन पटेवाल्यांची ह्मणजे लेटरप्यूनची वगैरे नोकरी धरितात असें केव्हां केव्हां ऐकिवांत येतें, पण त्यांस दुसरा उद्योग सुचत नाहीं कारण जन्मापासून शाई, लेखणी व कागद या खेरीज अन्य पदार्थांचें संघटण शरीरास माहितच नाहीं. आतां कोणी ह्मणेल कीं त्यांनीं शेतीचें काम नाहीं केलें ह्मणून ते विद्वान नव्हेत कीं काय? त्यांवर माझें ह्मणणें आहे कीं ते विद्वान खरेंच यांत संशय नाहीं पण सर्वच विद्वान होऊन बसल्यानें चालावें कसें! या जगांत कोणतीही वस्तु आपल्यास आयती मिळत नाहीं त्यावर मनुष्याचे कृतीचा परिणाम झाला पाहिजे तेव्हां ती उपयोगी होते. यास अनुसरून कोणी शेतीपासून कापूस उपन्न केला पाहिजे दुसऱ्यानें त्याचें वस्त्र विणलें पाहिजे तरच सर्व सुरळीत चालेल.

विद्या कला शास्त्र या सर्वांत शस्त्रविद्या ही प्रमुख असावी असें मला वाटतें. ही सर्व दुष्ट प्राण्यांपासून संरक्षण करण्यास उपयोगी पडते व असा ईश्वरी संकेतही दिसून येतो कीं, गाई इत्यादिकांस सिंगें, व्याघ्रास पंजा हीं त्यांच्या संरक्षणार्थ योजिलें आहेत. त्याप्रमाणें मनुष्याकडे पाहिलें तर एका बुद्धीखेरीज दुसरें शस्त्र त्याच्या शरीरावयवांवर दिसत नाहीं. त्यानें आपल्या बुद्धीच्या योगानें अनेक शस्त्रें निर्माण करून योग्य प्रसंगीं त्यांचा उपयोग करून आपण निर्भय होतो तेव्हां अशा शस्त्रविद्येविषयीं अजान असणें हें प्रत्येक मानव ह्मणविणाऱ्या प्राण्याला लांछन आहे. इतकेंच नाहीं तर ईश्वराचे इच्छेचा भंग केल्याचा ही आरोप येऊं शकेल करितां त्या अमोल्य विद्येचा व कलाकौशल्याचा प्रसार सरकार हल्लीच्या विद्याखात्यांत कमी जास्त फेरफार करून करील तर सर्वांस सुख, सोयी व स्वातंत्र्य, हीं सारखीं अनुभवतां येतील कळावे. ता० ११ जानेवारी.

तुमचा दास
रामात्मज.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यास:—

वि. वि. सालाबादप्रमाणें पूर्णिमेपासून वद्य १० पावेतों यात्रा चांगली भरली होती माल कमी आला होता तरी विक्री पुष्कळ झाली. यात्रेचा बंदोबस्त एथील चि. का. मि. लोचन सुकूल यांणीं उत्तम ठेविला होता रिसवरचे प्याट पैकी शिवदास यांणींही मेहनत पुष्कळ घेतली उभयतांचे श्रमानें यात्रेंत गुन्हा बिलकूल झाला नाहीं.

राज्याधिराज महाराज श्रीमन्माहाराणी साहेबे यांणीं चक्रवर्तिनी किताब धारण केल्याबद्दल आमचे एथील चिफका. मि. लोचन सुकूल याणी ता० ८ सोमवाररोजीं चांगला अनंदोत्साह केला याप्रसंगीं एथील सरकारी लोक सभ्य गृहस्थ जमिदार मंडळी आदिकरून सर्व लोक बोलाविले होते. एकंदर २९० लोक जमले होते सर्व मंडळी जमल्यावर एथील हेड मास्तर यांणीं एक निबंध वाचला व नंतर पानसुपारी, हारतुरे मिठाई वगैरे वाटून दीपोत्सव केला समारंभ चांगला केला.

येथील रा. रा. व्यंटराव नथो देशपांडे हे आपले कुटुंबासह काशीयात्रेस तारीख १० मिनहूरोजीं गेले येथील देशपांडे रा. रा. शिवरामपंत हे आपले पदरचे खर्चानें एक श्री बालनाथ दैवताचे देवालय बांधित आहेत काम चांगलें झालें आहे व आद्याप चालू आहे आजपर्यंत दीडहजार रुपये खर्च होऊन गेला हल्लीच्या काळांत अशी धर्मबुध्धी उत्पन्न होऊन पैसा खर्च करणारे पुरुष विरळा सापडतील या देवाचे स्थापनेचा समारंभही तेच करणार आहेत. कळावे तारीख १३ जानेवारी सन १८७७ इसवी.

एक
फत्तेखेलडेकर

उकिरड्यावर रत्न.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस:—

वि. वि. वऱ्हाडांतील जळगांव तालुक्यांत वान नदी काठीं पातुरड्यास इंग्रजी मराठी शाळेंत राघवेंद्रराव मास्तर आहेत. त्यांना जाणणारांस ते आज वीसच रुपयांवर आहेत हें ऐकून फार लाज वाटते. त्यांचे विषयींची आगदी थोडक्यांत माहिती लिहिली तरी एक प्यांफ्लेट खचीत होईल. ह्मणून एथें फारसें हांशीलही लिहित नाहीं.

बहुतेक ग्रयाजुएट त्यांना मान देतात. व कितीएक त्यांना कांहीं बाबदींत गुरु मानतात त्यांना येणाऱ्या बडे लोकांच्या इंग्रजी पत्रांवरून आणि वर्तमान पत्रांवरून आज तेथें पोष्ट हापीसच झाले आहे असें वाटतें. विद्वानांच्या भाषेच्या आणि गणितांच्या कोड्या ते नेहमीं सोडवितात. त्याच्या मागील निबंधांनीं बहुत ग्रंथकार चकित झाले आहेत. त्यांनीं मागें कांहीं इंग्रजी व मराठी वगैरे अनेक भाषांत वर्तमानपत्रें मोठ्या बहादरीनें चालविलीं. जामदार फिट्जर्लेंड साहेब बहादूर गव्हरनर असतां त्यांनीं जीं मरदुमकाचीं कामें केलींत तीं नव्या जुन्या राजधानींतील बड्या लोकांच्या काळजांत वतनदार झालीं आहेत. ज्या यांच्या आफिडेविटावरून मे. अनष्टी साहेबांनीं हाय कोर्ट दणाणविलांत तीं यांच्या कर्तबगारीची साक्ष देत आहेत. मागें एक फुलपावर माजिस्ट्रेट बंदीवान झाल्या वेळीं यांनीं हातीं कलम धरून आपला मीत्रधर्म कसा जागविला, हें त्यावेळच्या टाइम्स आफ इंडियातून सर्वत्र गाजलेंच आहे. आणि त्याचा परिणाम जिल्हा माजिस्ट्रेट, असिस्टंट व सब माजिस्ट्रेट वगैरे खजील होऊन व पराजय पावून तो फुलपावर माजिस्ट्रेट पुनः आपले पहिले कामीं रुजू झाला हा होय. या मूर्तीची कीर्ति बऱ्याच हिंदुस्थानभर आहे. यांनीं कलकत्ता ब्रह्म समाजांत लिहिलेलीं व्याख्यानें त्या वेळच्या तेथील महाराष्ट्र पत्रांतून प्रसिद्ध झालींच आहेत. स्त्री शिक्षणाविषयीं यांची सिताफी बहुत थोर लोकांच्या संसारांतील किल्ल्यांतून सतत चमकतच आहे.

हे आतांशा, दरमहा पाव पगार परोपकारार्थ दुष्काळांत पाठवितात. यांना सिंदेर मेमोरियल फंडास एक पगार दिला. हरएक रिलीफ फंडास यांचा आकर्ड आहेच. डाक, इंग्रजी वर्तमानपत्रें, पुस्तकें, य

कडे पाव पगार तरी लागावा. हल्लीं यांच्या पाशी बरीच मंडळी आहे. मग आतां यांचें कसें होत असेल हें सुज्ञ वाचणारामिच जाणावें. यांनां माजी डायरेक्टर पन्नास साठ रुपयांची जागा देणार होते. यांना बहुतेक चांगले जाणतात. आतां यांच्या माजी व आतांच्या हेड मास्तरचें, डे॰ इ॰ इ॰चें, इ. इ. चें, आणि डायरेक्टरचें यांच्या विषयीं कसें काय मत आहे हें ज्यांचें त्यांनांच माहित असेल व कागदीं दाखलेही असतीलच. आणि त्याप्रमाणें हल्लींच्या यांच्या स्थितींत बरा किं. वा वाईट फेरफार झाला ह्मणजे त्यावरून स्पष्टही होईलच. असो. यांच्याविषयीं अति संक्षेपानेंही लिहिता बराच विस्तार झाला. माफी असावी कळावें.

रत्नपारखी

नोटिस.

वामनराव गोविंदराव जमादार दुकान पेठ मूर्तिजापुर यांस खालीं सही करणार यामकडून नोटिसीचें उत्तर देण्यांत येते कीं मी तुह्मापासून बाळाराम मारवाडी व सेख इमाम मुसलमान यांस जवारी उसणी देऊन जामीन झालों त्या कराराप्रमाणें ते हल्लीं जवारी मोजून देण्यास तयार आहेत अगर आजचा बाजारभाव दर- १५।१६ देण्यास तयार असतां आपण घेत नाहीं असें ह्मणता तेव्हां आह्मी पूर्वीचा २० रुपये भाव देऊ शकत नाहीं करितां आपणास नोटिसीनें कळविलें आहे तर तीन दिवसांत जबाब द्यावा हल्लींच्या बाजारभावाप्रमाणें आह्मी रुपये देण्यास तयार आहों आपण विनाकारण फिर्याद करून बुडाल तर खर्चाच्या बोज्याचे आह्मी जबाबदार होणार नाहीं कळावें ता. १९ जानेवारी सन १८७७ इसवी.

(सही) राघव शिवराम भट जोशी
दस्तुर खुद

नोटिस.

वामनराव गोविंद जमादार दुकान मूर्तिजापुर यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिशीचें उत्तर देण्यांत येतें कीं, तुह्मी वऱ्हाडसमाचारांतून आह्मास उसणी जवारी परत देण्याकरितां नोटिस दिली त्यांत असें लिहिलें आहे कीं आठ दिवसांत द्यावी नाहीं तर २० रुपये खंडीप्रमाणें दाम द्यावे तर त्या मुदतींत जवारीचा भरहंगाम- नव्हता. हल्लीं आपण आपली जवारी मोजून घ्यावी अगर बाजारभावाप्रमाणें दर खंडी १६ रुपये कलदार दाम घ्यावे. याप्रमाणें आह्मी देण्यास सिद्ध आहों. तुमच्या नोटिशीप्रमाणें २० रुपये भाव आमच्यानें देविला जात नाहीं आणि आपणाजवळून जवारी उसणी घेतली त्या वेळेस बाळाराम मारवाडी व मी दोघेमिळून जामीनदार राघोभटजीस देऊन तुमची जवारी उसणी घेतली नंतर जवारीचा मारवाडी यास मी आपल्या हिशाचे चौथाई जवारी मागितली असतां बाळाराम यानें मजला दिली नाहीं. तेव्हां माझेकडेस कांहीं नाहीं व वर लिहिले सोळा रुपये भाव बाळाराम देण्यास तयार आहे. आपण फिर्याद वगैरे करूं नये केल्यास खर्चाचे जबाबदार आह्मी नाहीं. ता. ५।१।७७

(सही) शेख इमाम वलद शेखचांद
रहाणार सोनरी दस्तुर खुद

वऱ्हाडसमाचार

मिति माघ शुध्ध ७ शके १७९८

अलिशान रेसिडेंट साहेब बहादुरांचा दरबार.

काल शनिवारीं दोनप्रहरीं टौनहालांत अलीशान रेसिडेंट साहेब बाहादुर अकोल्यास आले त्याजबद्दल मोठा दरबार झाला. मोठें सिंव्हासन केलें होतें त्यावर मध्य भागीं रेसिडेंट साहेब बसले होते. व उजवे हातास कर्नल नेंभार्ड साहेब कमिशनर होते. तसेच पोलिसचे इन्स्पेक्टर जनरल असून अकोला, वाशिम, व बुलढाणे जिल्ह्याचे डिपुटी कमिशनर, डायरेक्टर, स्मालकाजजडज इंजिनियर, असिस्टंट कमिशनर, एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनर, अव्वाची इत्यादि सुमार २३ आफिसर सिंव्हासनावर होते. व पुढच्या बाजूस खुर्च्यांच्या सहा रांगा होत्या त्यावरून तहशिल्दार, आनररी माजिस्त्रेट, क्लार्क आफ धि कोर्ट डिपुटी इन्स्पेक्टर, मास्तर, म्युनीसिपल मेंबर्स, देशमुख, देशपांडे वगैरे येथील व बाहेरून आलेले सुमार १०० गृहस्थ होते. व त्याशिवाय दोहो बाजूंच्या दोन दालनांतून बाकांवरून सुमार ३०० गृहस्थ होते. रेसिडेंट साहेब येतांच ब्यांडबाजा झाला. व सर्व उठून उभे राहिले. त्यांस साहेबबहादुरांनीं बसावयास सांगितलें त्याप्रमाणें सर्व बसल्यावर मेजर हडलष्टन साहेब येथील डिपुटी कमिशनर व मे॰ दस्तुर बाहिमनजी साहेब असिस्टंट कमिशनर यांनीं कित्येक गृहस्थांच्या रेसिडेंट साहेबाशीं भेटी करून दिल्या. व त्याप्रत्येकाशीं साहेबबहादुरानीं च्यार शब्द बोलून क्षेमकुशल विच्यारिलें. नंतर ज्या ज्या गृहस्थांनीं उत्तम कामें करून ख्याति मिळविली आहे व सरकारास सहाय केलें आहे त्यांनां सर्टिफिकिटे द्यावीं अशीं कमिशनर साहेबानीं मागें शिफारस केली असल्यावरून चक्रवर्तिनी साहेबांच्या वतीनें व व्हासराय साहेबांचे हुकुमानें रेसिडेंट साहेबानीं उत्तम कागदावर सोनेरी शाईनें छापलेलीं सर्टिफिकिटें आपले सहीनिशीं तयार केलेलीं येकयेकास पुढें बोलावून व आपण स्वतां उभे राहून त्यांच्या हातीं दिलीं. त्यांचीं नावें:—

१ मि॰ एटकीन साहेब हेड मास्तर हाय स्कूल.
२ ,, श्रीराम भिकाजी इ.इन्स्पेक्टर.
३ ,, स्टेसी साहेब हेड क्लार्क, क. आ
४ ,, स्टिविन्सन सा. पो. इ.
५ ,, अच्युतराव देशपांडे बाळापुर.
६ ,, जोरावरखान म्युनि. मेंबर अकोलें
७ ,, विष्णु मोरेश्वरएम ए हा. हे. मा.
८ ,, मनाजी देशमुख तेल्हारेकर
९ ,, मारुती पाटील शिंगावकर
१० ,, सखाराम मोरेश्वर खजिनदार
११ ,, ताजुदीन साहेब असि. क.
१२ ,, सादतमीरखा तहशिलदार
१३ ,, गुलाम मोहिदीन

याप्रमाणें तेरा गृहस्थांस सर्टिफिकिटें दिलीं व तीं देतानांही रेसिडेंट साहेबांनीं त्यांची तारीफ करून अशींच उत्तम कामें वारंवार करावीं व सरकारांतून असेंच अधिकाधिक भूषण मिळवावें असें सांगितलें. मि. बजाबा रामचंद्र डिपुटी इन्स्पेक्टर यांस व दुसरे दोन देशमुख यांस सर्टिफिकीटें होतीं परंतु ते हजर नसल्यावरून दिलीं गेलीं नाहींत तीं त्यांस पाठवून द्यावीं असें ठरलें. हें झाल्यानंतर रेसिडेंट साहेबांनीं पुन्हा उभे राहून हिंदुस्थानीमध्यें पुढें लिहिल्या मतलबाचें भाषण केलें:—

आज हा आपणा सर्वांच्या भेटीचा समारंभ पाहून आह्माला फार संतोष झाला. मोठी दिलगिरीची गोष्ट आहे कीं कामाच्या गडबडीमुळें आमच्यानें इकडे फार दिवस रहावत नाहीं, तरी आह्मी उमेद बाळगतों कीं पुढच्या वर्षीं आह्मी वऱ्हाडांत पुन्हा येऊ व कांहीं महिने राहून निवांतपणें सर्व लोकांच्या भेटी घेऊ. हल्लीं आकोल्यास आलों व तुह्मा सर्वांची खुशखबर ऐकून संतोष पावलों. आह्मी दिल्लीस गेलों होतों तेथें विक्टोरिया महाराणी साहेबांनीं बादशाहीण अथवा केसरी हिंद असा किताब धारण केल्याबद्दल मोठा समारंभ झाला तो आपले समजण्यांत आलाच असेल. त्यांनीं हा नवीन किताब धारण करण्याचा हेतु असा आहे कीं हा हिंदुस्थान देश आमचाच आहे, यापासून आह्मांस भूषण आहे, व यास आह्मी आमच्या विलायतेप्रमाणेंच समजू अशी लोकांची खात्री व्हावी. तेव्हां अर्थात या महोत्सवापासून तुह्मास सुख होईल व तुमचे बंदोवस्त अधिक चांगले होतील. ब्रिटिश सरकारानीं हा मुलूख निजाम सरकारापासून कांहीं जरूरीकरितां घेतलेला आहे व तेव्हांपासून या सरकारचा बंदोबस्त उत्तम आहे, कोणास काडीमात्र तकलीफ नाहीं हें तुह्मी पहातच आहा. तुह्मावर अधिकार चालविणारे साहेब लोक फार चांगले आहेत व त्यामुळें बंदोबस्त फार चांगला आहे. साल मजकुरीं दुसरे देशांत दुष्काळ पडून तिकडील स्थिति वाईट झाली ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे पण तसा प्रकार वऱ्हाडांत नाहीं, इकडे चांगली सुबत्ता आहे व लोकांना सौख्य आहे ही ईश्वराची कृपा होय.

याप्रमाणें रेसिडेंट साहेबानीं भाषण केल्यावर सर्वांनीं आनंद प्रदर्शित टाळ्या पिटल्या व सा. बहादूर खालीं बसले. नंतर हार तुरे अत्तर गुलाब. व पान सुपारी वाटली. पुन्हा दरबार आटोपून उठतेवेळीं रेसिडेंट साहेब ह्मणाले कीं "सर्वांच्या मुलाकतीनें आह्मांस निहायत खुशी झाली, पुढच्या सालींही अशीच होवो." शेवटीं रा. रा. नारायण गोविंद चिंचवडकर यांनीं दरबारचा फोटोग्राफ काढून घेतला व दरबार खलास झालें.

ही या दरबारची गोष्ट अकोल्यास मोठी आनंदाची झाली. वऱ्हाडचे मुख्य सरकार जे रेसिडेंट सा. ते सर्वांशी इतक्या गौरवानें बोलले व त्यांनीं लोकांचें इतकें अगत्य बाळगलें व आस्था दाखविली ही गोष्ट दीर्घकाल मर्यादे लोकांकडून विसरवली जाणार नाहीं. एवढे मोठे अधिकारी ते आमची गरिबाची दाद कशाला घेतात असें लोकांना वाटत असे ती त्यांची समजूत अगदी खोटी आहे असें त्यांस काल वाटलें. व रेसिडेंट साहेबांची हुशारी, योग्यतां व लोकमात्राचेठायीं दक्षता हीं अनुभव पाहून जमलेले सर्व लोक अत्यंत प्रसन्नचित्त झाले होते असें स्पष्ट दिसून आलें ही गोष्ट रेसिडेंट साहेबांस भूषणास्पद होय.

पुण्याची सार्वजनिक सभा.

पुण्याच्या सार्वजनिक सभेनें दुष्काळसंबंधी हकीकतीचा तिसरा रिपोर्ट मुंबई सरकारास पाठविला तो सरकारानें मान्य करून आभार प्रदर्शक सभेस जबाब दिला ते दोन्ही कागद प्रसिध्ध झाले आहेत त्यांवरून व मागिल दोन रिपोर्टांवरून आणि एकंदर माहितीवरून पुण्याची सभा सार्वजनिक कामांत मनापासून झटते व तिचीं कामें सरकारास पसंत होतात असें दिसून येतें व त्यावरून आह्मास फार संतोष वाटतो. याच सभेनें दिल्लीचे दरबार प्रसंगांत लोकहिताच्या सर्व गोष्टींचें सूचक असें एक मानपत्र पाठविलें होतें व तें व्हाईसराय साहेब यांचे हातीं देण्याकरितां १० सभ्य गृहस्थांचें डेप्युटेशन पाठविलें होतें. त्यांचा दिल्लीस आदर चांगला झाला व ती मंडळी चांगली झटणारी होती. सर्वत्र महशूर रा. रा. गणेश वासुदेव जोशी हे त्या मंडळींत दिल्लीस गेले होते. तेथें दुर्दैवानें त्यांचे एका पायास कांहीं इजा झाली होती व त्यामुळें ते लंगडत असून दोन मनुष्यांच्या खांद्यावर हात टेकून चालत होते. पण आह्मास लिहिण्यास संतोष वाटतो कीं अशाही दुःसह स्थितींत ते दिल्लींतील बहुतेक सरकारचे, राजे रजवाड्यांचे, व वर्तमानपत्रकर्त्यांचे डेरे फिरून आले. व त्यांनीं कांहीं मंडळी जवळ असेंही बोलून दाखविलें कीं हें पायाचें दुःख तर काय पण एवढ्या या महत्कार्य प्रसंगांत आमचें देहावसानही झाल्यास आह्मांस त्याबद्दल हळहळ किंवा दुःख वाटणार नाहीं. हें त्यांचे खऱ्या कळकळीचे शब्द ऐकून मंडळीचे हृदयभेद झाले! अहाहा! असे एक एक मोहरे जर पुण्याच्या सार्वजनिक सभेत आहेत तर तिजपासून चांगलें फल झाल्या शिवाय कसें राहील? आह्मी दिलगीर आहो कीं त्या सभेचें मानपत्र फार मोठें असल्यामुळें तें आमच्यानें या लहानशा पत्रांत प्रसिद्ध करवत नाहीं. त्याची रचना केवळ अत्युत्तम आहे व तशा प्रकारची इंग्लिश भाषा लिहिणारा, सुविच्यार प्रदर्शित करणारा, व काया वाच्या मनें करून देशहितार्थ झटणारा एक अनुपम मोहरा

सार्वजनिक सभेच्या दैवानें तिला मिळाला आहे हेंही तिचें व आमच्या देशाचें मोठें भाग्य आह्मी समजतों. व ईश्वराजवळ या सभेस यश व दीर्घायु इच्छितों.

वाईन दारू अथवा द्राक्षासव.

हिंदुस्थानांत इंग्लिश सरकारचें राज्य झाल्यापासून दारूचा खप किति होऊं लागला आहे हें आमच्या सर्व वाचकांस विदितच आहे. ही बहुतेक उंची दारू किंवा वाईननामकदारू फ्रान्स देशांत होत असते. ही येकप्रकारच्या द्राक्षापासून होते ह्मणून हिला द्राक्षासव असेंही ह्मणतात. फ्रान्स देशांत हीं द्राक्षें उत्पन्न होण्यास व त्यांची दारू तयार करण्यास, जशा प्रकारची हवा व सोयी आहेत, तशाच प्रकारची हवा व सोयी हिंदुस्थानचे वायव्य भागास काश्मीरप्रांतांत आहेत. अशी माहिती कोणी फ्रेंच गृहस्थानें काश्मीरच्या महाराजास कळविल्यावरून त्या द्राक्षांची लागवड करावी व तशी विख्यात दारू आपले देशीं तयार करावी असा त्यांचा बेत झाला व त्यांनीं त्याकरितां एक फ्रेंचमन मि० एर्मी असयास फ्रान्स देशांतून आणून आपले प्रांतांत ठेविलें. त्यानें त्या द्राक्षवेलींचीं फ्रान्स देशांतून सुमार येकलक्ष मुळें ३०० पेट्या भरून आणिल्या आहेत. तीं काश्मीर देशास जाऊन दाखल झालीं. आतां पावसाळ्याचे तोंडीं त्यांची लागवड होऊन पुढल्यावर्षीं पंज व प्रांतांत विकावयास सांपडेल इतकी पुष्कळ वाईनदारू तयार होईल असें समजण्यांत आलें आहे.

या मादक वस्तूचें नवीन उत्पन्न आपले देशांत वाढण्यास या सदरील प्रकारानें सुरुवात झाली ही गोष्ट चांगलीशी नाहीं. आज पर्यंत लक्षावधि रुपयांची देशी दारू कलाली भट्यांतुन तयार होऊन हजारो लोकांचा नाश करित आहे, तिला ही वाईन दारू मदत करील व आज हजारो आहेत ते पुढें लाखो लोक दारूबाज होतील कीं काय न जाणो! परमेश्वराची इच्छा! पण आह्मी इतकेंच समजतों कीं जे लोक दारूची चट सोडित नाहींत ते फ्रान्स देशांतूनही आणून दारू पिणारच त्यापेक्षां ती आपले देशांत उत्पन्न झाल्यास कापडाचे गिरण्याप्रमाणें दुसरे देशांतला व्यापार अंशतः आपले देशांत आला ह्मणजे फ्रान्स देश जो फायदा आजपर्यंत घेत आहे त्याचा कांहीं अंशीं वाटेकरी आमचा काश्मीरप्रांत होईल.

काबूल कडील वर्तमान संतोषकारक आहे. रावलपिंडीहून गडबडीची तार आली होती तसा प्रकार नाहीं. लष्करी तयारी जी चालली आहे ती फक्त युरोपांतील लढाई सुरू होण्याच्या धोरणानें आहे. काबुल सरकार व ब्रिटिश सरकार यांचें सख्य पूर्ववत चांगलें आहे. सयद नूर महमद, आणि अटा महमद खान ब्रिटिश सरकारचे एजंट हे काबूलचे अमीर साहेब यांचीं सख्यसंकेताचीं पत्रें घेऊन पेशावरास येण्यास निघाले आहेत. यावरूनतिकडे कांहीं गडबड नाहीं असें दिसतें.

पर्जन्यामुळें नुकसान—ईश्वराचे घरचा कारखाना मोठा विचित्र आहे! ... स्वरूप कोणास कळत नाहीं! पर्जन्यकाळांत पर्जन्य चांगला न पडल्यामुळें दोन इलाख्यांत ह्मणजे सुमार अर्ध्या हिंदुस्थानांत दुष्काळ पडला व त्याच्या तजविजी करितां सुवत्तेच्या प्रांतांतून धान्य जात आहे. व सालमजकूरचे नवीन धान्य तयार होत आहे त्यावर पर्जन्य पडून त्याचा व्यर्थ नाश होत चालला आहे. गेल्या आठवड्यांत अलाहाबादेपासून कलकत्यापर्यंत पर्जन्य पडत असल्यामुळें स्टेशनांवरून उघड्यावर असलेलें धान्य सुमार १० लक्ष रुपयांचें नासून गेलें अशी खबर आली आहे. व गेल्या बुधवारपासून इकडेही पर्जन्यानें केवळ श्रावणमास भासवून सोडिला आहे. नित्य धुवाधार पर्जन्याच्या सरी मागून सरी वेगानें येत आहेत व नद्यांना पूर येत आहेत, एक दिवस मोठमोठ्या गारांचीही वृष्टी झाली ही मोठी दुःखाची गोष्ट होय. या अकाळी पावसानें लोकांचीं खळीं चालत आहेत त्यांतील दाण्याचा खराबा केला, शेतांतील कडब्याचा खराबा केला, वेचण्यास आलेल्या कपाशीचा खराबा केला व रब्बीची धान्यें हरभरा, गहू, जवस वगैरे यांचा नाश होत चालला आहे. अजून जरी परमेश्वर उघाडी पाडील तर कांहीं पीक हातास येईल. पण ही गोष्ट केवळ विनतोडीची आहे. एथें काय ती ईश्वरेच्छा प्रबळ!

तुर्कस्थान ची लढाई सुरू होणार असें खास झालें. बादशहानें स्पष्ट कळविलें कीं, युरोपांतील राजे लोकांचें मागणें आमच्यानें कबूल करवत नाहीं, व आह्मास असा अपमान सहन करण्यापेक्षां मरण बेहेतर वाटतें. अशी १८वे तारखेची तारायंत्रांतून बातमी आली आहे. यावरून आपसांतील वाटाघाटीचा आतां निकालच झाला. सर्व राजांचे वकील आप आपले ठिकाणीं आतां परत जातील व लवकरच लढाई सुरू होईल. ही गोष्ट मोठी दुःखाची आहे. अजून परमेश्वर कृपा करून युध्दाचे बीजाचा मोड करो.

वऱ्हाड

सर रिचर्ड मीड सा. के. सी. एस. आय. हैदराबादचे रेसिडेंट यांची स्वारी मंगळवारी या मार्गे उमरावतीस गेली व तेथें बुधवारीं दरबार झाला. गुरुवारीं तेथील विशेष स्थलें व कामें पाहिलीं व कोणाकोणाच्या भेटी घेतल्या. व शुक्रवारीं तेथून यावयास निघाले तेव्हां स्टेशनावर उमरावतीच्या वकील मंडळीनीं मोठा तंबू देऊन पानसुपारीचा समारंभ केला होता. त्यांच्या आदरास मान देऊन व संतोष दाखवून स्वारी निघाली ती साडेपांच वाजतां अकोल्याच्या स्टेशनावर आली. तेथें बहुत मंडळी त्यांच्या पेशवाईस गेली होती त्यांच्या त्यांच्या भेटी झाल्या. रावबहादुर नारायणभाई डायरेक्टर उमरावतीस गेले होते ते याच गाडींतून परत आले त्यांनीं आपले बहुतेक डिपुटी इन्स्पेक्टर मुलाकतीसाठीं बोलाविले होते व त्याप्रमाणें ते आले होते त्यांची व मास्तरलोकांची रेसिडेंट साहेबांशीं ओळख करून दिली व त्या प्रसंगाशी रेसिडेंट साहेब थोडे थोडे बोलले नंतर गाडींत बसून कमिशनर कचेरीकडे राहण्याचे जागीं गेले व शनिवारी सकाळीं डिपुटी कमिशनर कचेरी, जेल, नदीचाबांध, व मिडलक्लासस्कूल पाहण्यास गेले होते. व दोनप्रहरून टौनहालांत दरबार झाला त्याची हकीकत दुसरीकडे दिलीच आहे. आज सकाळीं हायस्कूल पाहण्यास जाणार होते, परंतु पर्जन्य असल्यामुळें गेले नाहींत. व सायंकाळचे गाडींतून हैदराबादेकडे जाण्यास निघून गेले. या वेळींही स्टेशनावर पुष्कळ मंडळी त्यांस पोंचविण्यास गेली होती.

निजाम सरकार कालचे शनिवारचे मागील शनिवारीं दोन प्रहरीं हैदराबादेस सुखरूप जाऊन दाखल झाले. त्यां करितां स्टेशनावर मोठी तयारी केली व रात्रीं आनंद प्रदर्शक चिराकदानही केलें. सरकार स्वारी आजन्म प्रभृति कधीं बाहेर निघाली नव्हती व हा फारच मोठा प्रवास त्यांनीं करावयाचा होता त्याकरितां सर्व शहर व देश काळजींत होता ती त्यांची काळजी परमेश्वरानें निवारण केली व तेणें करून सर्वांस अतिशय संतोष झाला.

सर रिचार्ड टेंपल साहेब यांची नेमणूक दुष्काळसंबंधानें मद्रास इलाख्याकडे झाली आहे ते तिकडे जातांनां ११वे तारखेस हैदराबादेस गेले होते. तेथें ४।५ दिवस राहून मंगळवारीं पुढें गेले त्यांनीं तेथें उतरण्याचा आपला बेत पूर्वी कळविला नव्हता तरी साहाजिक रीतीनें फर्स्ट असिस्टंट रेसिडेंट साहेब स्टेशनावर गेले होते त्यामुळें त्यांची सर्व बरदास्त यथास्थित झाली. टेंपल साहेब बहादुर हैदराबादेस पूर्वी रेसिडेंट होते हें आमचे वाचकांस ठाउकच आहे.

निजाम सरकारचे दिवाण नबाब सर सालरजंग बहादुर जी. सी. एस. आय. यांस १७ तोफांची सलामी झाली. तशीच नबाब अमिरे कबीर शमसुल उमराव बहादुर प्रधान यांस ही १७ तोफांचे सलामीचा मान मिळाला.

रा. रा. हरी रामचंद्र रोहणखेडकर वऱ्हाडांतून पास झालेले पहिले बी. ए. रेसिडेंट साहेबांस भेटण्याकरितां एथें आले आहेत.

उमरावती हायस्कुलाची स्थिति चांगली नसल्यावरून तें बंद करून एकच हायस्कूल ठेवावें अशी वाटाघाट चालली आहे.

क्या० गनवाप साहेब यांस आफिशियेटिंग डिस्ट्रिक्ट पोलिस सुपरइंटेंडेंट नेमल्याविषयीं पहिले तारखेच्या रेसिडेन्सी आर्डरमध्यें लिहिलें आहे.

मि० कर्नल नेभाई साहेब कमिशनर हे अलिशान रेसिडेंट साहेब उमरावतीहून एथें आले त्यांचे बरोबर आले होते. ते जरूरीच्या कामामुळें १२ चे गाडींतून आज उमरावतीकडे गेले

वणी जिल्ह्यांत एकमद्रासी बारिस्टर पोलिस खात्यांत शिरला आहे असें डेकन टाइम्स मध्यें लिहिलें आहे. पण ही गोष्ट खरी ... प्र साबी. आमचे मद्रासी बारिस्टर मित्र अक्षमीपति नायुडू पोलिस खात त्यांचे आ नाहींत व ते एकटेच का... भाषण केलें. म रिस्टर आहेत. ...र, गुलाब हीं झाल्या —न होण्या पूर्वी एका लहा पायोनियर... च्या मध्यभागीं देऊन कोमल ...र्नल नेभाई साहे... राजानें सभेचे अध्यक्ष खेरीस इकडील नो... यांच्या स्तुतिपर खालील धारयुक्त वर्तमान आहे. ...ग ९ मोठी आनं नागपुराकडील मि० डब्ल्यूनंतर यक्षानीं ची नेमणूक होण्याचा संभव आहे ...लें, - त्याच पत्रांत लिहिले आहे. कर्नल नेभाई साहेबा सारखे दयाळु, सुशील, हुशार, व लायक सरदार वऱ्हाडांतून जातात ही वऱ्हाडच्या दुर्दैवाची गोष्ट होय. त्यांचा विसर पाडील असा दुसरा सरदार मिळणें ही रयतेच्या नशीबाची गोष्ट आहे. जुडिशीयल कमिशनर व पोलिसचे इन्स्पेक्टर जनरल हे ही जाणार तेव्हां बरीच अदला बदल होईल असें वाटतें.

वणी जिल्ह्या नजीकचे वरोडच्या खाणींतील कोळसे आगगाड्यांच्या चांगले उपयोगी पडतात असा त्यांची परीक्षा होऊन निर्णय झाला. हें फार चांगलें झालें. आतां तेथें कोळसे काढण्याचे मोठाले कारखाने चालू होतील.

उत्तर हिंदुस्थानांत अलिगड येथें मुसलमान लोकांचे मुलांकारितां कालेज स्थापन झालें त्याला निजाम सरकारांनीं ९०००० रुपयांची नेमणूक करून दिली असें समजतें.

क्या० मेन साहेब असिस्टंट कमिशनर रजेवरून परत आल्यानें क्या० ग्रांट साहेब आफिशिएटिंग फर्स्ट क्लास होते ते सेकंड क्लास असिस्टंट झाले.

रेसिडेंट साहेबास भेटण्याकरितां रा. रा. वामनराव बाळाजी, वामनराव गणेश व विनायक रामचंद्र वाशिम, बुलढाणें व यवतमाळ येथील डिपुटी इन्स्पेक्टर एथें आले आहेत. तसेच मे. ताजुदीन साहेब वाशिमचे असि० कमिशनर, अडगावचे रा. रा. पुरुषोत्तम रावजी एकस्ट्रा असि० क०, बुलढाण्याचे रा. रा. नारयण बाबाजी लोकल फंड इंजिनियर, खामगावचे रा. रा. शंकरराव रामचंद्र क्लार्क, ...रती ...ण्याचे मि० एदलजी क्लार्क इत्या... ॥ ४ ॥ ळ मंडळी आली आहे.

सला तूं करी।
बापुचें त्वत्करीं

वर्तमान ...ठ कामिविघ्नास ने
...बल याची राजासने
॥ ९ ॥

मुंबईच्या ग्रांट मेडिकल कालेजांत गुजराथी एक क्लास होता तो कमी करण्याचा ठराव झाला. व मराठी क्लास आहे तो लवकरच कमी होईल.

प्रयागास संक्रांतीचे दिवशीं मोठा पाऊस पडला. व या आठवड्यांतही १।२ दिवस तेथें पाऊस पडला.

पुण्याचे प्रसिद्ध गृहस्थ रा. रा. सोन्याबापू मांडे बडोद्याकडे होते ते मरण पावले

श्री डिपुटी इन्स्पेक्टर— बंगाल इलाख्यांत मिसेस मन मोहिनी हुईलर इला मु[illegible] बिराजलाल यांचे जागेवर डिपुटी [illegible] नेमिलें.

[illegible] तिर्थाटणें करीत फिरत [illegible] अखेरीच्या सुमारास [illegible]

[illegible] याजला पुन्हा गादी- [illegible] कोणी सरकारांत अर्ज [illegible] आहे.

[illegible]वारी महिन्यांत रेलवे कानफरन्स [illegible]णार आहे त्यासमयीं तिसरे क्लास प्यासें जर लोकांस काय दुःखें आहेत व तीं निवारण करण्याचें अगत्य यासंबंधानें रावराजे दिनकराव एक कागद वाचणार आहेत.

हसदेशचें इंजिनियर खिवाकडे चांगला रस्ता व मोठमोठाल्या वीहिरी तयार करण्याकडे गुंतले आहेत.

१३वे तारखेस व्हाईसराय कलकत्त्यास जाऊन दाखल झाले.

सर जानस्ट्रे साहेब तंबकूवर कर बसविण्याच्या खटपटींत आहेत.

सर रार्वट फ्रियर साहेब पुढील पहिल्यांत केप आफ गुडहोपचे गवरनरचें काम पाहूं लागतील.

अयोध्याप्रांत कमिशनरी अमलाखालीं आहे तो नार्थवेष्ट प्राव्हिन्सेस इलाख्यांत सामील करणार.

मद्रास इलाख्यांत महामारीचा उपद्रव आहे.

दिल्लीस स्त्रियाकरितां इस्पीतळ बांधण्याचे कामास व्हाइसराय यांनीं १०००० रुपये दिले.

६० तोफा, ९००० उंट व इतर लष्करी तयारीचें सामान खैबरपासचा बंदोबस्त ठेवण्यासाठीं रावलपिंडीस पाठविण्याची तयारी चालली आहे.

मुंबई इलाख्यांत रिलीफ संबंधी कामावर ३ लक्ष मनुष्यें अन्नास लागलीं आहेत

दिल्लीदरबारांत शिंद्यास निशाण व मेडल नजर दिले व व्हाईसराय साहेब त्यांच्याशीं पुष्कळ बोलले पण त्या सर्व समारंभांत शिंद्यांनीं केवळ मौनव्रत धारण केलें होतें याबद्दल तेथें असलेल्या सर्व लोकांस मोठा चमत्कार वाटला व वर्तमानपत्रांतूनही त्याची चर्चा झाली. हल्लीं त्याविषयीं असा वूट बाहेर पडला आहे कीं शिंद्यांची प्रकृती त्या दिवशीं बिघडलेली होती व ते मोठ्या जिवाच्या करारावर त्या[illegible]स तेथें हजर झाले होते व उन्हांतून [illegible] होते ह्मणून त्यांच्यानें एक शब्द बो[illegible] नाहीं.

[illegible]र संबंधानें पदव्या [illegible] मिळलेले मान.

[illegible] दार झा[illegible] गृहस्थांस कौंसलर [illegible] नेटिव डं[illegible] लेले.

[illegible] आफ दि एम्प्रेस ह्मणजे चक्रवर्तिनीचे मंत्री केले.

बुंदीचे राजे, काश्मीरचे महाराज, शिंदे होळकर, जयपुरचे महाराज, झिंदचे राजे रामपुरचे नवाब, व त्रावणकोरचे महाराज इतके राजे व मद्रासचे गवरनर, मुंबईचे गवरनर, बंगालचे व वायव्य प्रांताचे लेफटिनेंट गवरनर, हिंदुस्थानचे कमांडर इन चीफ व हिंदुस्थान सरकारच्या कोन्सलचे सभासद.

नाइट ग्रांड कमांडर झाले तेः—

बुंदी, भरतपुर, काशी, एथील राजे व अर्काटचे प्रिन्स.

एक्स्ट्रा नाइट ग्रांड कमांडर.

चक्रवर्तिनीचे तृतिय पुत्र हिज रायल हायनेस आर्थर विलियम पेट्रिम आलबर्ट डयूक आफ कनाट व अर्ल आफ ससेक्स.

नाइट कमांडर.

कोलापुरचे राजे, धारचे पवार, ध्रांगद्राचे राजे, नवानगरचे जाम, व कांहीं युरोपियन.

कंप्यानियन आफ दि स्टार आफ इंडिया

बंगना दिल्लीचे नवाब, काश्मीरचे दिवाण, विश्वनाथ नारायण मंडलीक, बीकृष्णप्प्या अनगार डिपुटी कमिशनर, भावनगरचे कारभारी, त्रावणकोरचे दिवाण, इंदूरचे बक्षी खुमानसिंग सेनापति, जावऱ्याचे कारभारी, मथुरेचे गोविंददास शेट, व मुंबईचे डोसाभाई फ्रामजी यांशिवाय युरोपियन लोक नागपुरचे चीफ कमिक्षनर ब्रह्मदेशचे चीफ कमिशनर, पोस्टावरील डायरेक्टर जनरल, कलकत्याचे पोलिस कमिशनर, अर्नाल्ड साहेब पुनांकालेजाचे माजी प्रिन्सिपाल इत्यादि कित्येक आहेत

शिवाय किताब

गायकवाड यांस फरजंदी खासी दौलत इंग्लिशिया, शिंदे यांस हिसम उस सुलतानत, होळकर यांस इंद्र महेंद्र बहादूर, काश्मीरकर यांस सिपरी सुलतानत, अजयगड व हिजावर एथील राजांस सवाई चिरकारीचे राजास सिपादरी उलमुलुख व दतियाचे महाराज यांस लोकेंद्र व राजे दिनकरराव यांस राजा मुशीरी खास बहादूर.

ज्यांस महाराज केलें ते

धार, समथर, केचजर, पुरी व सुसंग एथील राजे, राजे जोतिंद्रमोहन तागोर, जगदेंद्रनाथ राय, कृष्णचंद्र, महिपतशिंग, नरेंद्रकृष्ण व रायनाथ तागोर.

महाराणी

राणी हरसुंदरी, राणी हिंगणकुमारी, राणी सुरतसुंदरी

राजे बहादूर

बिहारचे, बिरभूमचे वगैरे दहा बारा राजांस राजेबहादर किताब मिळाला.

राजे.

दिगंबर मित्र, सर टी माधवराव, नागपुरचे नाना अहिरराव व आणखी कांहीं गृहस्थांस राजे असा किताब दिला.

रावबहादूर.

दाजी निळकंठ नगरकर, गोपाळराव हरी देशमुख, जगजीवनदास खुशालदास, हरी नारायण पो० इन्स्पेक्टर, केरो लक्ष्मण छत्रे, खंडेराव विश्वनाथ रास्ते, माधवराव वासुदेव बर्वे, नारायणराव अनंत मुतालिक, नागयण भाई दांडेकर, भगवंत नाहर देशपांडे, प्रेमाभाई हेमाभाई, शिवराम पांडुरंग, सदाशिव रघुनाथ जोशी, त्रिमळराव व्यंकटेश, विनायक जनार्दन कीर्तने, वामनराव पितांबर, वासुदेव बापूजी वगैरे.

रायबहादूर

बाबू क्रिस्तोदासपाल हिंदू पोट्रीयट कर्ते, डाक्टर राजेंद्र लालमित्र वगैरे.

राव साहेब

गोविंदराव कृष्ण भुसकुटे वऱ्हाणपुरकर, माधवराव गंगाधर चिटणीस नागपुरकर, राजाबा मोहिते नागपुरकर वगैरे.

खान बहादुर

काजी शाबुदीन, खरशेटजी रुस्तमजी, मौलवी मासुमशा वगैरे.

या शिवाय राय, राव, सरदार, बहादुर, ठाकूर, नवाब, खान इत्यादि कित्येक पदव्या कित्येक गृहस्थांस दिल्या आहेत.

तोफांविषयीं

विक्टोरिया चक्रवर्तिनी यांस तोफा १०१

राज निशाण (बावटा) यास तोफा ३१ व गवरनर जनरल व्हाइसराय यांस तोफा ३१

२१ तोफेचे राजे

गायकवाड, निजाम, म्हैसूर

१९ तोफांचे राजे

भुपाळची बेगम, शिंदे, होळकर, काश्मीरकर, खिलातचे खान, कोलापुरकर, उदेपुरकर व त्रावणकोर.

१७ तोफा

भावलपुर, भरतपुर; बिकानीयर, बुंदी कोचीन, जयपुर, केरोली, कोठा, कूच, जोधपुर, पतियाळ, रेवा एथील राजे.

१५ तोफा

अलवार, देवास; धार, धोलपुर, डोंगरपुर, दतीया, इदर, जसलमीर, झालावर खेरपुर, किसनगड, प्रतापगड, सिरोही, सिकीम, उरच्या, एथील राजे.

१३ तोफा

काशी, जावरा, कुचबिहार, रामपुर; रतलाम रिपरा एथील राजे.

११ तोफा

अजयगड, बनसवाडा, बावजी, भावनगर, बिजावर, क्यांबे, चिरकारी, चंबा, चतरपुर, ध्रांगद्रा, फरीदकोट, झाबुना, झींद, जुनागड, हिलासपुर, कपूरथला, मांडबी, नभा, नवानगर, नरशिंगगड, पालनपुर, पोरबंदर, पाना, राधनपुर, राजगड, राजपिपळा, सितामा, सिलाना, सिरमुर, सकेत, समथर, टांक एथील राजे.

९ तोफा.

अलीराजपुर, बालसीनोर, बारीया बरवानी, छोटाउदेपुर, फदली, लाहेज, लुनावडा, मालरकोटला, नागोद, सावंतवाडी व सांथ एथील राजे.

खासगी अधिक तोफा.

सदरील तोफांचा मान घराण्याच्या संबंधानें झाला- याशिवाय या राज्यघराण्या पैकीं कांहीं हल्लीं असलेल्या पुरुषांस त्यांच्या हयाती पर्यंत कांहीं अधिक तोफांचा मान दिला तो येणें प्रमाणें.

२१ तोफा.

महाराज दिलीपशिंग, महा० जयाजीराव शिंदे, महा० तुकोजीराव होळकर, महा० सवाई रामशिंग जयपुरकर, महा० रणवीरशिंग काश्मीरकर, महाराज श्रीरामवर्म त्रावणकोरकर, व महा० सज्जनशिंग उदेपुरकर.

१९ तोफा.

बंगालचे नवाब नाजीम, जोधपुरचे, नेपाळचे व रेवाचे महाराज.

१७ तोफा.

नवाब अलीजा अमीर उलमुलूख भूपाळ, नवाब सर सालरजंग हैदराबाद, नवाब अमीर कार शमसुल उमराव हैदराबाद, किसनगडचे, टांकचे व उर्चाचे राजे.

१५ तोफा

अर्काट, भावनगर, ध्रांगद्रा, जुनागड, नवानगर, रामपुरचे राजे व भूपाळची बेगम.

१३ तोफा

बर्द्वान, झींद, नभा, पन्नातांजोर व विजयनगर एथील राजे.

१२ तोफा

माकुलाचे नकीब व शाहारचे जमादार

११ तोफा

मोलरकोटला, मोरबी व तेहरीचे राजे

९ तोफा

बांसडा वगैरे १७ ठिकाणचे राजे.

जाहिरात

BANK OF BOMBAY
KHAMGAUM BRANCH.

खामगांव एथील मुंबई ब्यांकेची शाखा रुपये ५०० व ज्यास्त रकम नियमित मुदतीनें अमानत ठेवण्यास तयार आहे. व त्याबद्दलच्या शर्तींची माहिती खामगाव एथील ब्यांकेचे आफिसास अर्ज केला असतां मिळेल.

तारीख १४ माहे सप्तंबर १८७६ इसवी.

Harry H. Hynes.
Agent

नोटिस.

वामनराव गोविंदराव जमादार दुकान मूर्तिजापुर तालुके मजकूर जिल्हे उमरावती यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुह्मी ता. १ डिसेंबर सन १८७६ इसवीचे वऱ्हाडसमाचारांत नोटिस दिली त्यास कासमपुरचे जबारीचें पेव आह्मी तुह्मापासून घेतलें नाहीं अदावतीनें ही नोटिस असोन त्यांत लिहिलेला सर्व मजकूर खोटा आहे या नोटिसीचा खर्च नोटिस पावल्यासून आठ दिवसांचे आंत पाठऊन द्यावा जर न पाठवाल तर दिवाणींत फिर्याद करून भरून घेऊं कळावें तारीख १४ माहे जानेवारी सन १८७७ इसवी.

(सही) बाळाराम रामधन मारवाडी
दस्तुर खुद

हें पत्र अकोलें एथें खंडेराव बाळाजी फडके यांचे वऱ्हाडसमाचार छा.छा. प्र.

चक्रवर्तिनी साहिबाकडे आह्मी लवकरच पाठून देऊं.

हा जबाब फार समर्पक होता व नेटिव पत्रकर्त्यांचा खासगी रीतीनें आदर केल्या प्रमाणेंच पब्लिक सभेंत त्यांचा चांगला ... वरिष्ठ सरकारचें वर्तमानप- ... प्रसिध्ध केलें येणेंकरून वऱ्हा[ड]... मंडळीस मोठी कृतकृत्यता ...नांतील सर्व वर्तमानपत्र ...वर्षाचे अगाऊतेच्छूंस या गोष्टीपासून सालअखेर संशय नाहीं. आमची किरकोळ अं: नेटिवप्रेसअसोशिये- ...रू भरत जावें व परमे

वर्षाचे अगाऊ भाग...	१८
,, अखेर	२

नवीन वर्गणी दार होऊ इच्छिणारे लोकांकडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरू केलें जाईल.

बाबू राधिकानाथ ,,	३००
मि. बैरन सर्व्हे सुपरइंटेंडेंट	११७५
क्या. पेंबरटन आसि. सु.	७९९
मि. म्याके डिपुटी अकौंटंट	१०००
मेजर मेन क्यांटनमेंट माजि.	१०००
मि. शेख हिसामुदीन आसि. क्यांट.	
माजि. व पोलिटीकल असिस्टंट	६००
क्या. डाक्स रेलवे जुडि. सु.	८००
रेवरेंड हेडन चापलेन	५००
पोलिसखातें	
ले. क. मिलेट इन. जनरल	१५००
क्या. लेन सुपरइंटेंडेंट	९००
	७००

नोटिसा बद्दल.

मराठी, दर ओळीस	०।०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०।१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०।४
,, दुसरे खेपेस	०।२

जाहीरखबर.

थमेउ छाप्पधन्यांत मेडिंर वर्छ- ण थमधी नपोन थणापी४ थेघेत. त्यांपर घरशेप्र प्रफ्लरत्ते नउिने थ- मधी एठिरेठि प स्पस्त घरानें छापुन घेठि. तर ण्रप्लरी थ्रधीप्लरी, पप्री ४, प्यापारी पगैरे थमघाण थणम्न ठाघ्र थ्रेश्रठ णतीष ठाशीथमधी णि मेघ घ्ळगतों.

ठं. घ. णम.

पच्घउणम्चनाते म४प्र.

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्याच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस:—

वि. वि. महाराणी विक्टोरिया यांणीं बादशाही किताब घेतला या प्रीत्यर्थ दिल्ली एथें मोठा दरबार तारीख १ जानेवारी सन १८७७ रोजीं झाला व त्याच दिवशीं सर्व हिंदुस्थानभर मोठ मोठ्या शहरीं आनंदोत्साह झाले. त्याचप्रमाणें आमच्या देऊळगांविही टुमदार समारंभ झाला तो खालीं लिहिल्या प्रमाणें.

एथें श्री बालाजीचे फरसावर मोठा मंडप देऊन गावांतील शास्त्री वैदीक व इतर संभावित लोक तसेंच सरकारी कामदार ह्मणजे पोलिस चीफ कान्स्टेबल, व नेटिव डाक्टर व या गांवचे मास्तर, व लेले

समाज मिळाला होता. त्या ठिकाणीं व इतर रस्त्यांनीं दिव्यांची रोषनाई उत्तम प्रतीची केली होती सर्व समाज जमल्या नंतर चौघडा सुरू झाला. नंतर दारूचें कामही उत्तम प्रतीचें झालें. इतकें आटोपल्यावर एथील हेड मास्तर रा. रा. नारायण प्रभाकर परांजपे यांणीं राणी साहेब चक्रवर्तिनी झाल्याबद्दल एक निबंध तयार केला होता. तो वाचण्यास त्यांत सदर कारभारी रा. रा. रामचंद्र काशिनाथ लोंढे यांणीं कळविल्यावरून तो त्यांनीं फार उत्तम रीतीनें सर्व समाजांस वाचून दाखविला व त्याची रचनाही फार चांगली केली होती. निबंध वाचण्याचे पूर्वीं आज एथें मंडळी जमण्याचें कारण काय व आज समाज कशा करितां मिळाला यावर सेकंड असिस्टंट मास्तर नारायण जयकृष्ण यानीं सुरस संभाषण केलें व राणीचे स्तुतिपर कवितेचें गायनही सुंदर गाईलें नंतर नाच उभा राहिला. नाच आटोपल्यावर पान सुपारी होऊन सभा रात्रीचे बारावाजतां विसर्जन झाली.

महाराणी साहेब चक्रवर्तिनी झाल्या याचें स्मारक कृत्य या ठिकाणीं कांहीं करावें असें संस्थानचे अधिकारी यानीं सुचविल्यावरून चीफ कान्स्टेबल, हेड मास्तर, व डाक्टर, यानीं त्यास आभार पूर्वक अनुमोदन दिल्यावरून त्याच वेळेस नवीन लायब्ररी स्थापन केली आणि त्या लायब्ररीस श्री व्यंकटेश लायब्ररी असें नांव देऊन चार वर्तमानपत्रेंहि सुरू केलीं आहेत. आमची ही नूतन लायब्ररी सुरू झालेली चिरकाल चालावी अशी ईश्वरापाशीं प्रार्थना आहे.

या लायब्ररीकडे मेंबर लोक कोण कोण आहेत व वर्गणी बद्दल एकंदर पैसा किती जमला हें पुढें कळवीन कळावें लोभ असावा हे विनंती. तारीख ११।१।७७ इसवी. मुक्काम देऊळगांव राजा

आपला

क्ष.

निजामसरकारास दिल्लीचा खाचा झाला ह्मणून हैदराबाद त्यांस मानपत्र देणार आहे. व १०००० रुपये जमाविले अ... ...क प्रमुखांचीं नांवें ये... सर रिचर्ड मीड साहेब, के... य रेसिडेंट हैदराबादेस सुखरू... पोंचले यावरून त्यांना दुसरी... असें जें वर्तमान उठलें होतें ... होय. व निजामसरकार आणि ...

वऱ्हा[डस]माचार.

सन १८७७ इ० अंक ४

बापूजी रंगनाथ बकराव यशवंतराव सदीउदीन, एथील रिश्टेट, रा. रा. मा... त., शेट बाळूसा सावजी, रा. रा. र... देशपांडे इत्यादि. रा. रा. बापू साहेब हे अध्यक्ष स्थानीं होते. सभेच्या कामास सुमारें ९ वाजतां प्रारंभ झाला. प्रथमतः या शाळेचे हेडमास्तर रा. रा. हरि मोरेश्वर शेवडे यांणीं मंडळीचे येण्याबद्दल अभार मानून नंतर रीतिप्रमाणें समारंभाचा हेतु विदित केला. तदनंतर "सार्वजनिक समाजासमोर बक्षिसें वाटण्यापासून फायदे" या विषयीं कांहीं संभाषण करून, सन १८७६ सालचे वार्षिक परीक्षेची संक्षिप्त हकीकत सभेस सांगितली. मग शाळेच्या कित्येक विद्यार्थ्यांनीं इंग्रजी तसेंच मराठी कवितांचे वेंचे सुस्वरानें सभेपुढें ह्मणून दाखविले; कित्येक लहान लहान मुलांनीं आपल्या पुस्तकांतलीं उपदेशपर मनोरंजक अशीं संभाषणें प्रश्नोत्तररूपानें ह्मटलीं. येणेंकरून लोकांच्या मनाला बरीच करमणूक झाली असें त्यांच्या मुद्रेवरून स्पष्ट दिसत होतें. इतकें झाल्यानंतर हेडमास्तरांनीं बक्षिसवाल्यामुलांचीं नावें वाचलीं व त्यांस अध्यक्षांनीं इनामें दिलीं. सरकारी बक्षिसें ज्यांस मिळालीं अशा मुलांशिवाय आणखीही ... मुलें बक्षिस देण्यास योग्य आहेत ... तें सभेचे दयाळु व विद्यावृध्धीच्छु अध्यक्ष साहेब यांचे लक्षांत आल्यावरून त्यांणीं सदर्हू मुलांस उत्तेजन देण्यासाठीं ग्रामस्थांनीं कांहीं तजवीज करावी अशा प्रकारची सूचना केली, ती सर्व सुज्ञ व उदार सभासदांस पूर्णपणें मान्य होऊन सदर्हू कार्या साठीं पैसा जमा करण्या करितां लागलीच सर्वांनुमतें एक यादी तयार झाली व तीमध्यें त्याच बैठकीस एकंदर ३६ रुपयांचे आंकडे पडले. या रकमेंतून २८।१० चीं पुस्तकें लागलींच आणवून तीं इतर मुलांस अध्यक्षांनीं योग्यतेनुरूप बक्षीस दिलीं व चांगल्या रीतीनें उत्तरोत्तर अभ्यास करावा, नियमितपणें शाळेस जावें, इत्यादि उपदेशपर चार शद्ब त्यांस सांगितले; शिवाय त्या प्रसंगीं असलेल्या एकंदर सर्व शाळेंतील मुलांस संतोषविण्या साठीं ४ रुपयांची मिठायी आणवून ती वाटली, या दोन गोष्टींचे योगानें मुलांमध्यें जिकडे तिकडे एकच आनंद झाला. नंतर शाळेचे हेड मास्तर यांणीं ग्रामस्थांच्या विद्यावृध्धीकडील योग्य लक्षाबद्दल व त्यांनीं या प्रसंगीं दाखविलेल्या औदार्याबद्दल त्यांची फार तारीफ केली व आभार मानले. शेवटीं हेड मास्तर यांणींच ग्रामस्थांस अशी विनंती केली कीं जर या प्रमाणें त्यांच्याकडून वारंवार मुलांस उत्तेजन व अतएव शाळेस सहाय मिळालें तर शाळेंचें काम फारच उत्तम प्रकारें चालून तिची योग्यता दिवसानुदिवस अधिकाधिक वाढत जाईल. नंतर त्यांणीं रा. रा. रा. बापूसाहिब ए. अ. क. व रावसाहेब तहशिलदार हे एथील शाळेला हरएक प्रकारची वारंवार मदत करीत असतात अशाविषयीं त्यांची तारीफ करून त्यांचे आभारप्रदर्शक असें काहीं संभाषण केलें. मग पान, सुपारी, अत्तर, गुलाब हीं झाल्या नंतर सभा विसर्जन होण्या पूर्वीं एका लहान मुलानें सभेच्या मध्यभागीं येऊन कोमल व मधुर अशा आवाजानें सभेचे अध्यक्ष रा. रा. बापू साहेब यांच्या स्तुतिपर खालील पद्यें गाऊन ह्मटलीं. मग एक मोठी आनंद प्रदर्शक टाळी झाल्या नंतर अध्यक्षानीं सभा विसर्जन झालें ह्मणून सांगितलें, सदरीं लिहिल्याप्रमाणें जमा झालेल्या वर्गणी च्या पैशांतून खर्च होऊन बाकी राहिलेला पैसा या शाळेच्या मुलां करितां एक व्यायाम शाळा करण्याकडे खर्च होत आहे. या व्यायाम शाळेकारितां जागा, सामान, वगैरे तयार करण्याचें काम सध्या चालू आहे. तें सर्व तयार होऊन व्यायाम शाळा उपयोगांत आली ह्मणजे आपणाकडे लिहून कळविण्यांत येईल. एकंदरींत एथील सरकारी अधिकाऱ्यांचें व ग्रामस्थांचें विद्येकडील लक्ष व आस्था हीं वर्णनीय होत यांत संशय नाहीं.

रा. रा. बापूजी रंगनाथ, त्यांच्या स्तुतिपर ह्मटलेलीं पद्यें—

श्लोक शा. वि.

राजे हो द्विजराजसा निजगुणीं
जो सज्जनांच्या गणीं ॥
ज्याच्या शील विशाल शांति सुगुणा
वाणी कुणाची गणी ॥
यल्लाभें मलिका प्रफुल्ल कालिका
झाली सुकल्हारशी ॥
कापू कीर्ति रिपूंस बापुचि तया ॥
चापूनि तल्वारशी ॥ १ ॥

साकी.

रुचिरा त्याला अभिरुचि ऐसे,
विद्यावृद्धि विधानीं ॥
तत्पद कुवलय विलसे तेथें,
ती पुष्टीतें मानी ॥ २ ॥

दिंडी.

साद्य साधी विद्येस सुधी आधीं
शांतवृत्ती तो नाहिं कधीं साधी ।
मान मानी दे योग्य मुदें मान्या ।
कशी शोभे सभ्यता असामान्या ॥ ३ ॥

शिखरिणी.

दिगंतातें नेवो अनिल मधु बापूत्पल रजा।
यशातें गाया त्या सकलजन घेऊ बहु मजा।
करो कारंजीं तत्स्तुति निनद घंटा मधुरती।
करी नृत्या जैशी मदनसुखकामा मधु रती
॥ ४ ॥

केका

सदा सदय होउनी प्रणत वत्सला तूं करी।
दयालु अर्ति आमुच्या अवन बापुचें त्वत्करीं
तयासि जय दे प्रभो सकल कामि विघ्नास ने
बहू दिवस ठेवीं त्या अचल याची राजासने
॥ ५ ॥

मलकापुर एथील इंग्रजी मराठी शाळेचे मुलांस बक्षिसें वाटण्याचा समारंभ.

हा समारंभ ता. १७ माहे मजकूर रोजीं इंग्रजी मराठी शाळेचे नवीन इमारतींत प्रातःकाळीं झाला. शाळेचे मधल्या हालांत बैठकीची व्यवस्था वगैरे चांगल्या प्रकारची करून जागा फार सुशोभित केली होती. गावांतील संभावित व शिष्ट लोकांचा मोठा समाज जमला होता. सरकारी नोकर, वकील, शेट साहू वगैरे एकंदर सुमारें १५० हून अधिक लोक हज[र होते. सभेस आलेल्या लोकांपै]क प्रमुखांचीं नांवें ये...

ज्या उदार ग्रामस्थांनीं मुलांस बक्षिसें वाटण्याकरितां वर्गणीचे आकडे घातले त्यांचीं नांवें:—

नाव.	रुपये.
रा. रा. बापूजी रंगनाथ	५
,, त्र्यंबकराव यशवंतराव	४
,, रामराव देशपांडे	२
,, माधवराव पेण्कार	२
,, रामराव व्यंकटेश	२
,, पर्वतराव पाटील	२
,, नाना कुळकर्णी	२
,, रावजी मनसाराम	२
,, हरि मोरेश्वर शेवडे	२
शेट बापूसा सावजी	२
मे० बदी उद्दीन काजी साहेब	२
,, डाक्टर सा. नि. ग्या. डिस्पेन्सरी	१
,, महमद शेरीफ	१
रा. रा. त्र्यंबकराव मिराळ वकील	१
,, रावजी राघव वकील	१
,, तुकारामपंत वकील	१
,, नागोराव मुन्सरीम	१
,, केशवराव वकील	१
,, दामोदरपंत वकील	१
,, मोतीलाल रामलाल वकील	१
,, वासुदेव नारायण देशपांडे	१
,, गोविंदराव तात्या ढोरले	१
,, गोविंदपंत कुळकर्णी	१
,, यादवरावदादा कुळकर्णी	१
,, गोपाळराव कुळकर्णी	१
,, शितारामपंत कारकून	१
,, नारायण हरि घारपुरे	१
,, मगनप्रसाद	१
,, केशव वासुदेव	१
,, रामचंद्र मारुति	१

,, ३००
सुपरइंटेंडेंट ११७५
कलक
रटन आसि. सु. ७९५

हिंदुपेट्रियट—
के डिपुटी अकौंटंट १०००
इंडियनमिरर —
क्यांटनमेंट माजि. १०००
अमृतबजारपत्रिका
हिमामुदीन आसि. क्यांट.
उर्दू गाइड—मौलवी
लिटीकल असिस्टंट ६००
जामे जहानुका —
रेलवे जुडि. सु. ८००
भारतसंस्कारक —
चापलेन ५००
सुलभसमाचार —
पोलिसखातें
रट इन. जनरल १५००
इंदुप्रकाश — जन
परइंटेंडेंट ९००
प्रभाकर — शाम ,, ७००
रास्तगोफ्तार — ...ला ७००

जामे जमशेद — एदलजी धांडी.
बांबेसमाचार — माणकजी बरजोरजी
कशफुलअखबार — मीर अमनअली.

लाहोर.

कोहिनूर — मुनशी हरसुखराय.
पंजाबअखबार — मुनशी शमसुद्दीन
अकबरीं अंजुमन—मुनशी महमद लतीफ

चिनसुरा

साधारणी — उखोचरण सरकार

ढाका.

ढाकाप्रकाश—बाबु महेशचंद्र विश्वास.

भागलपुर.

भागलपुरग्याझेट — मौलवी इमदारअली.

वऱ्हाड

वऱ्हाडसमाचार—खंडेराव बाळाजी फडके

आग्रा.

आग्राअखबार – काजी युसफअली.

अलाहाबाद.

नरउलअखबार – मुनशी सदासुकलाल.

मिरत.

लारेन्स ग्याझेट – सय्यद जमालुद्दीन,

काशी.

काशीपत्रिका — बाबु बालेश्वर प्रसाद,

लखनौ. ...ठापुर

औध अखबार — मुनशी नवल कि...

वऱ्हाडसमाचार

मिति माघ शुध्द ११ शके १७९८

एतद्देशीय पत्रकर्त्यांचा समाज.

लार्ड लिटन साहेब हिंदुस्थानचे गवरनर जनरल यांणीं दिल्लीचे दरबारचे प्रसंगीं ज्या कित्येक गोष्टी केल्या त्यांत एक नवीन व मोठी गोष्ट केली. ती कोणती म्हणाल तर या देशच्या पुष्कळ वर्तमान पत्रकर्त्यांस दरबारचा समारंभ पहाण्यास त्यांनीं पाहुणे बोलाविले. या मागें कोण त्याही अधिकाऱ्यानें कोणत्याही प्रसंगास असे नेटिव एडिटर लोक कधीं एकत्र बोलाविले नव्हते म्हणून ही गोष्ट इतिहासादाखल आमचे लोकांनीं लक्षांत ठेविली पाहिजे. या प्रसंगीं कोण कोणत्या ठिकाणच्या कोण कोणत्या पत्रांस बोलाविलें होतें व त्यांकडून कोण गेले होते तें आह्मी सर्वांच्या माहितीकरितां एथें लिहितों.

[list of newspapers above]

एडिटर लोकांच्या या एकत्र जमण्यापासून आपल्या देशाचें सुख वाढण्याचें व अडचणी कमी होण्याचें आणि वर्तमानपत्रांची वजनदारी वाढण्याचें एक विशेष प्रकारचें बीजारोपण झालें आहे. असें म्हणण्यास हरकत नाहीं. थोड्या महिन्यामागें फार भीति उत्पन्न झाली होती कीं सरकार नेटिव वर्तमान पत्रकर्त्यांची स्वतंत्रता हिसकून घेणार, ती गोष्ट अगदी खोटी आहे असें या प्रसंगीं लार्ड लिटन साहेबाच्या भाषणावरून स्पष्ट ठरून आलें ही मोठी संतोषाची गोष्ट आहे. वर्तमान पत्रकर्त्यांस लिहिण्याची मोकळीक ठेविल्यानें ज्याप्रमाणें प्रजेस सौख्य आहे त्याचप्रमाणें राजासही आहे. वर्तमानपत्र दोघांचीही सारखी कामगिरी बजावतें. बंड, दंगे वगैरे होतात ते लोकांस सरकार संबंधातील खरी स्थिति न समजल्यामुळें होतात सबब वर्तमानपत्रांतील लेखानें तशा वाईट गोष्टींस उत्तेजन मिळत नाहीं हा सरकारास फायदा होतो व रयतेकरीतां सरकारानें जें करावयाचें त्यांत कसर झाल्यास वर्तमापत्र सरकारास शुद्ध लावतें तेणेंकरून रयतेचा फायदा होतो. याजकरितां सुधारलेल्या राष्ट्रांत वर्तमानपत्रांची फार अवश्यकता असते व ती परमेश्वराचे कृपेनें इंग्लिश सरकारचे राज्यापासून आपले देशास प्राप्त झाली आहे, ही फार मोठी गोष्ट नव्हे काय? असो.

...गा होता. सर्व वर्तमानपत्र कर्त्यांचे तंबू जवळ जवळ होते व त्यां करितां एक लायब्ररी ही करून दिली होती व सर्व ठिकाणचीं वर्तमानपत्रें सरकारानें तेथें मागविलीं होतीं. तेथें दररोज सर्व नेटिव वर्तमानपत्र कर्त्यांचा समाज मिळे आणि भाषणें व विच्यार चालत आणि एकमेकांच्या स्थिती रीतीची एकमेकांस माहिती होई तेणें करून सर्वांस अत्यंत समाधान वाटे.

याच समाजांत कित्येकांचे सूचनेवरून असा विच्यार निघाला कीं सर्व देशांतील वर्तमानपत्र कर्त्यांचीं सुख दुःखें सर्व पत्र कर्त्यांस कळावीं व सर्वांचें दळण वळण चालू रहावें व उत्तम प्रतीच्या पत्र कर्त्यांकडून सामान्य प्रतीच्या पत्र कर्त्यांस सहाय व बुद्धिवाद मिळावा, या साठीं सर्व वर्तमानपत्र कर्त्यांची एक सभा असावी व तिला नेटिवप्रेस असोसिएशन असें नाव द्यावें. हा विच्यार सर्वांस मान्य होऊन लागलीच सभेची स्थापना झाली व म्यानेजिंग कमिटी कडून तिचे नियम झाले त्यात एक उत्तम नियम असा झाला आहे कीं प्रति वर्षीं हें असोसिएशन कोणत्या एका मध्य ठिकाणीं कांहीं दिवस जमत जावें व त्या वर्षांत घडलेल्या गोष्टींचा आणि पुढील वर्षा करितां करावयाच्या अवश्य सूचनांचा विच्यार होत जावा त्या प्रमाणें प्रति वर्षीं सर्व वर्तमानपत्र कर्त्यांचा असा समाज एकत्र मिळत जाईल तर खचित त्या पासून फायदा होईल यांत संशय नाहीं.

याच सभेंत दुसरा एक ठराव झाला होता कीं असा समाज जमण्याचा प्रथमचा सुसमय लार्ड लिटन साहेब व्हाईसराय व गव्हरनर जनरल यांनीं आणिला सबब त्यांस सर्वांनीं भेटून एक मानपत्र द्यावें. व ती गोष्ट त्यांस कळवितां त्यांचा निरोप आला कीं सर्व मंडळीच्या वतीनें एक डेप्युटेशन पाठवावें त्याप्रमाणें बारा पत्रांचें डेप्युटेशन पाठविलें तें येणें प्रमाणें.

१ हिंदुपेट्रियट	१ इंडियनमिरर
१ अमृत बजारपत्रिका	१ साधारणी
१ उर्दूगाईड	१ इंदुप्रकाश
१ रास्तगोफ्तार	१ वऱ्हाडसमाचार
१ कोहीनूर	१ औधअकबार
१ काशीपत्रिका	१ आग्राअकबार

—— ——

या प्रत्येकांची व्हाईसराय साहेबांनीं भेट घेतली व त्यांचें मानपत्र पाहिलें व तें बाबू सुरेंद्रनाथ ब्यानर्जी निजवत हिंदुपेट्रियट यानीं वाचून दाखविलें त्यांतील तात्पर्यः—

"राणी साहेब चक्रवर्तिनी किताब धारण ... आपल्यस्थळीं परत गेले. ... अन्याय केला असें होईल. वर्तमान... पत्रकर्ते या नात्यानें हमेशा टीका करणें हें आमचें कर्तव्यकर्म आहे व सरकारच्या कदांहीं कृत्याविरुध्दही कधीं कधीं कठोरपणें आह्मास टीका करावी लागते, तथापि आह्मी आपल्या तर्फे व देशांतील सर्व विद्वानांच्या तर्फे असें खात्रीनें सांग... कीं आह्मी निःसीम राजनिष्ठ आहों. मग इंग्लंडच्या गादीवर व चक्रवर्तिनी साहेबांवर आमची पूर्ण भक्ति आहे. शेवटीं आह्मी इतकेंच इच्छितों कीं, वर्तमानपत्रकर्ते म्हणून जे हक्क आह्मी उपभोगितों ते राजा व प्रजा यांच्या फायद्याकारितां व सुखाकरितां निर्वेध चालू ठेवावेत व त्यांची वृद्धी करावी."

हें ऐकून व्हाईसराय उभे राहिले व त्यांनीं या मानपत्राचे संबधानें उत्तरादाखल बोलून दाखविलें तें असें:—

राजनिष्ठ व सन्माननीय अशीं पुष्कळ मानपत्रें आज मला आलीं त्यां सर्वांस समर्पक व विस्तारयुक्त उत्तरें देण्यास आह्मास वेळ नाहीं ही गुणांची गोष्ट आहे असें कित्येकांचे उत्तराचे प्रसंगीं आह्मी बोलून दाखविलें तोच प्रसंग आतां आला आहे. या नेटिव वर्तमानपत्रकर्त्यां मंडळी कडून आलेल्या मानपत्रांतील स्वामिभक्तीचे व राजनिष्ठेचे रसभरीत व मनोवेधक उद्गार ऐकून त्यांस यथास्थित उत्तर देण्यास वेळेची कमताई आहे याबद्दल मला विशेष दुःख वाटत आहे. हिंदुस्थानांतील प्रजेची आपल्या चक्रवर्तिनी साहेबांवर जी दृढत्तर निष्ठा आहे तिजविषयीं जर क्षण मात्र मला कांहीं संशय येता तर चक्रवर्तिनी साहेबाच्या प्रतिनिधी याहुद्यास मी नालायक ठरलों असतों असें मला वाटतें. एतद्देशीय सकल प्रजेच्या अभिमताचे प्रसिद्ध व विशेष प्रकारचें मुख असे जे तुह्मी नेटिव पत्रकर्ते त्या तुह्मापासून समाधानतेची व स्वामिभक्तीची अशीं प्रतिज्ञावचनें या महोत्सवाचेठायीं सर्वांदेखत गृहण करण्यास मला परम संतोष वाटत आहे. सद्गृहस्थहो, प्रत्येक मनुष्याला संतुष्ट ठेवणें संभवनीय नाहीं; आणि हिंदुस्थानच्या राज्य कारभारांत मजकडून जीं जीं कामें घडलेलीं आहेत तीं तीं सर्वच सर्वांला प्रिय झालीं असतील असें इच्छिलेलें नाहीं, परंतु मी असें मानितों कीं राज्य कारभारप्रकरणांत रास्त टीका होणें हें मोठें गुणावह पौष्टिक आहे. सार्वजनिक टीकेच्या हक्काची कधीं अवगणना होणार नाहीं व नेटिव वर्तमानपत्र कर्ते आपल्या कर्तव्यास विसरणार नाहींत असा मला भरवसा आहे व तुह्मी सर्वजण दिल्लीस आला या योगानें मला फार संतोष झाला. आपलें मानपत्र

वऱ्हाड

निजामसरकारास दिल्लीचा प्रवास सुखाचा झाला म्हणून हैदराबादची रयत त्यांस मानपत्र देणार आहे. व त्याकारितां १०००० रुपये जमाविले आहेत.

सर रिचर्ड मीड साहेब के सी एस आय रेसिडेंट हैदराबादेस सुखरूप जाऊन पोंचले यावरून त्याना दुसरीकडे नेमणार असें जें वर्तमान उठलें होतें तें निराधार होय. व निजामसरकार आणि इंग्लिशसरकार यांचा सख्य ...ण्या जो...

यांची सून म्हणविते व हिला विष्णु नावाचा एक मुलगा आहे.

मि० नौलिस साहेब एथील स्माल काज जडज यांनींही विलायतेस जाण्या करितां २ वर्षांची रजा मागितली आहे व त्यांस हुकूमही आला आणि २५ ... सेवा ... जाणार असें समजतें. ... हें पहिलेंच ... सरकारानें

डायरेक्टर व इन्स्पेक्ट...ला व आ... महिना अखेर पावेतों एथील समारंभ रेसिडेंट साहेबाचे दरबा...रितां आह्मी नेटिव युरोपियन अधि कर्...तर आह्मी

चक्रवर्तिनी साहिबाकडे आह्मी लवकरच पाठवून देऊं.

हा जबाब फार समर्पक होता व नेटिव पत्रकर्त्यांचा खासगी रीतीनें आदर केल्या प्रमाणेंच पब्लिक सभेंत त्यांचा चांगला गौरव केला व वरिष्ठ सरकारचें वर्तमानपत्रांविषयींचें मत प्रसिध्ध केलें येणेंकरून डेप्युटेशनांतील मंडळीस मोठी कृतकृत्यता वाटली व हिंदुस्थानांतील सर्व वर्तमानपत्र कर्त्यांस व त्यांचे हितेच्छूंस या गोष्टीपासून संतोष वाटेल यांत संशय नाहीं. आमची इच्छा आहे कीं हें नेटिवप्रेसअसोशियेशन प्रतिवर्षी अवश्य भरत जावें व परमेश्वरानें त्याला आपला आशीर्वाद द्यावा.

वऱ्हाडांतील आफीसर लोकांचे पगार

(ता. १ जानेवारीचे सिव्हिल लिस्टावरून)

अलीशान रेसिडेंट साहेब	५५००
फर्स्ट असिस्टंट रेसिडेंट	१०००
सेकंड असिस्टंट	९००
मिलिटरी सेक्रेटरी	१५००
रेसिडेंट आफिसाकडील	
ए. असि. क. (मि. प्रयारो)	४८०
कर्नल नेंभार्ड कमिशनर	३०००
कर्नल अलार्डाईस जु. क.	२२५०
डिपुटी कमिशनर.	
मेजर हडलस्टन	१८१३८५८४
मेजर बुशबी	११६६८१·८८
क्या. स्प्यान्स्की	१३३३८५८४
मि. हार्डेन	,,
क्या. मेकंजी	,,
मेजर फिटझरलड	११५५८८८१०
असिस्टंट कमिशनर.	
ले. क. मेंजीस	१४५०
क्या. बुलक	८००
मेजर मेन	८००
मेजर लाटण	८००
मि. नौलिस	८००
मि. दस्तुर बहिमनजी	७००
क्या. ग्रांट	१०५०
मि. ताजुद्दीन हुसेन	७००
मि. निकोलेटस	७००
क्या. रेनिक	७००
मि. इलियट	५००
मि. डनलप	,,
मि. किटस	,,
मि. हेर	,,
खा. ब. महमद शाबुद्दीन	४५०
मि. एदलजी बइमनजी अद्याची	२००
एकस्ट्रा असिस्टंट	
मि. डेविस	७००
मि. बर्न्स	५७५
मि. बापुजी रंगनाथ	४००
,, पुरुषोत्तमराव	,,
,, आत्माराम भिकाजी	३००
,, श्रीकृष्ण नरहर	,,
,, अबदुल हक्क	२५०
,, रामराव गोविंद	,,
शिवाय	
मि. ड्रिसडेल कान्सर्वेटर	७००
मि. प्रहोस्ट असि. का.	२५०
मि. बालंटैन ,,	१०५
मि. म्याकगावन पोस्टावरील चीफ इन्स्पेक्टर	१०००
मि. मेकुलाग्लिन पोस्ट इन्स्पेक्टर	३००
बाबू राधिकानाथ ,,	३००
मि. वैरन सर्व्हे सुपरइंटेंडेंट	११७५
क्या. पेंबरटन आसि. सु.	७९५
मि. म्याके डिपुटी अकौंटंट	१०००
मेजर मेन क्यांटनमेंट माजि.	१०००
मि. शेख हिसामुद्दीन आसि. क्यांट. माजि. व पोलिटीकल असिस्टंट	६००
क्या. डाब्स रेलवे जुडि. सु.	८००
रेवरेंड हेडन चापलेन	५००
पोलिसखातें	
ले. क. मिलिट इन. जनरल	१५००
क्या. लेन सुपरइंटेंडेंट	९००
मि. राइट ,,	७००
मि. कंवरलिंग ,,	७००
मि. काटग्रेव ,,	६००
मि. मोफट ,,	६००
मि. गनत्राप ,,	६००
मि. हीथ असि. सु.	४००
मि. हाबसन ,,	६००
विद्याखातें.	
रा. ब. नारायणभाई डायरेक्टर	१०००
मि. श्रीराम भिकाजी इन्स्पेक्टर	३००
मि. एटकिन हेडमास्तर हायस्कूल	४००
मि. म्याकिंटाश ,, ,,	३००
वैद्यकखातें.	
सरजन मेजर उइंड्रा रेसि. स.	१७७८८६
,, ,, आबट स्यानिटरी क.	१२००
सरजन लिटल	६७५
आनररी सरजन हावर्ड	७७५
असि. सर. चामरेट	७००
,, मिनासी	,,
,, व्हाइटल	४५०
आनररी सर. अर्डाग	,,
तहशिलदार	
मि. अबदुलवारी इलिचपुर	२००
,, त्रिंबकराव यशवंतराव मलकापुर	,,
,, गोविंदराव यशवंतराव बाळापुर	,,
,, अंबादास संतो यवतमाळ	,,
,, लक्ष्मण बाळाराम चिखली	१७५
,, अबदुल अजीज केळापुर	,,
,, गोविंदराज अप्पा मोर्शी	,,
,, यादअली दर्यापुर	,,
,, भास्कर महेश्वर अकोला	,,
,, मीर इनायत हुसेन उमरावती	,,
,, अबदुल रहमानखान वाशीम	१५०
,, सखाराम दत्तात्रय जळगाव	,,
,, सादतमीर खान पुसद	,,
,, वामन नारायण चांदूर	,,
,, दोराबजी कावसजी खामगाव	,,
,, देवराव जयकृष्ण दारव्हा	,,
,, मीर मुबारकअली मूर्तिजापुर	,,
,, आर्देसर दिनसाजी अकोट	,,
,, हणमंत रामचंद्र मेहकर	,,
,, शाबासखान मंगरूळ	,,
,, सी. शेषाचलं मुदलियार	,,
,, सदाशिव भास्कर मेळघाट	८०

रजेवर असलेले आफिसर.

	रजा कधीं संपते
मेजर बेल डि. क.	ता. ९।१०।७७
मेजर फ्यारर	ता. ३। १।७७
मि. क्रिश्चन	ता. २६।३।७८
क्या. थामसन	ता. २१।६।७८

वऱ्हाड

निजामसरकारास दिल्लीचा प्रवास सुखाचा झाला ह्मणून हैदराबादची रयत त्यांस मानपत्र देणार आहे. व त्याकारितां १०००० रुपये जमाविले आहेत.

सर रिचर्ड मीड साहेब के सी एस आय रेसिडेंट हैदराबादेस सुखरूप जाऊन पोंचले यावरून त्यांना दुसरीकडे नेमणार असें जें वर्तमान उठलें होतें तें निराधार होय. व निजामसरकार आणि इंग्लिशसरकार यांचा सख्य संबंध दृढ करण्याचे कामीं यांचेंच विशेष अगत्य आहे असें पुण्याचे डेकन हेरल्ड पत्रांत लिहिलें आहे.

गेले रविवारीं अलिशान रेसिडेंट साहेब परत गेले तेव्हां स्टेशनावर त्यांनीं येथील वकील लोकांच्या स्वतंत्रपणें भेटी घेतल्या, त्याचप्रमाणें शिगावचे स्टेशनावर खामगावाहून आलेली वकीलमंडळी व ह्याकें आफ धि कोर्ट वगैरे मंडळीच्या भेटी मे. लाटन साहेब यांनीं करून दिल्या असें समजतें. रेसिडेंट साहेबाचा हा एक मोठा सद्गुण दिसून आला कीं ज्यांच्या ज्यांच्या त्यांच्याशीं भेटी झाल्या त्या त्याजपाशीं ते १०।५ शब्द बोललेच व तितक्यांतच त्यांस थोडा तरी त्यांचा कांहींबुध्धी वाद असे.

ले. क. मेंजिस साहेब २२वे तारखेस येथें आले व दोन दिवस राहून उमरावतीस गेले. आतां क्या० ग्रांट साहेब परत येतील.

एथील डिपुटी कमिशनर मेजर हडलस्टन साहेब यांस विलायतेस जाण्या करितां १६ महिन्यांची रजा मिळाली; परंतु ते कधीं पासून रजा सुरू करणार तें अद्याप समजलें नाहीं.

खामगाव व जलम यांचे दरम्यान फक्त येकच सकाळची गाडी असे तेणेंकरून संध्याकाळीं इकडून जाणोर व खामगावाहून मुंबईबाजूकडे जाणारे उतारू लोकांस मोठा त्रास होतअसे त्याबदल खामगावचे लोकांनीं रेलवेकंपनीकडे गाऱ्हाणें केल्यावरून पहिले तारखेपासून संध्याकाळींही दुसरी गाडी चालूठेवण्याचें त्यांनीं कबूल केलें आहे असें समजतें.

अकोल्यास रा. रा. देवराव विनायक वकील यांकडे चोरी होऊन बायकांचे अंगावरील नथ, काप वगैरे डागिणे पेटींतून नाहींसे झाले. त्याचा पत्ता एथील पोलिसानें मोठे सिताफीनें लाविला. त्यांचे कडे स्वयंपाकास जाणाऱ्या कृष्णाबाईनें ते दागिणे पेटीला दुसरी किल्ली चालवून चोरिले व ते अशा गुप्त ठिकाणीं डबींत घालून ठेविले होते कीं त्याविषयीं लिहिण्यास लज्जा वाटते. पोलिसानें दोन बायां कडून तिला बाजूस नेवबून निर्वस्त्र करविली व हात घालवून दागिने बाहेर काढिले. ही प्रतापी कृष्णाबाई अहमदनगरच्या अदालतेचे कै० गोविंद शास्त्री नगर[illegible] [illegible] ...पापर्यंत म

यांची सून ह्मणविते व हिला विष्णु नावाचा एक मुलगा आहे.

मि० नौलिस साहेब एथील स्माल काज जडज यांनींही विलायतेस जाण्या करितां २ वर्षांची रजा मागितली आहे व त्यांस हुकूमही आला आणि ते लवकरच जाणार असें समजतें.

डायरेक्टर व इन्स्पेक्टर यांच्या स्वाऱ्या महिना अखेर पावेतों एथें रहाणार; बाकी रेसिडेंट साहेबाचे दरबारा करितां आलेले नेटिव युरोपियन अधिकारी आप आपले स्थळीं परत गेले.

मि० नूरखान वऱ्हाडांतील हिंदुस्थानी शाळां वरील डिपुटी इन्स्पेक्टर गेले रविवारीं येथें आले.

गेल्याअठवड्यांत सतत पडत असलेला पाऊस या सोमवारींही दिवसा आणि रात्रीं पडून मग उघडला. तेव्हांपासून आतां पाऊस नाहीं.

गेल्या मंगळवारीं मुंबईची गाडी दिवसा बारा वाजतां यावयाची ती रात्रीं दोन वाजतां आली. वरणगावाजवळ कांहीं बिघाड घाला होता असें ऐकतो.

पहिले पृष्ठावर मलकापुरचे शाळेतील बक्षिसांचा समारंभ लिहिला आहे तो वाचण्यास आह्मी सर्वांस शिफारस करितों. रा. रा. हरि मोरेश्वर शेवडे तेथील मास्तर आपले विद्येच्या, हुशारीच्या व सभ्य चालीच्या योगानें फार लोकप्रिय झाले आहेत. व रा. रा. बापुजी रंगनाथ आणि रा. रा. त्रिंबकराव यशवंत तेथील अधिकारी विद्येच्या कामीं चांगलें लक्ष्य देतात असें दिसून येतें.

वर्तमानसार

वाईचे स्कूल मास्तर रा. रा. रघुनाथ बाबाजी वझे नाताळांत पुण्याकडे गेले होते ते जर येऊन मरण पावले.

नवीन सिव्हिल प्रोसिजर बिल कायदा होऊन लवकरच बाहेर पडेल.

बडोद्याचे गायकवाड सरकार काशीस वगैरे गेले तिकडे ५०००० रुपये खर्च करण्याचा त्यांचा ठराव आहे.

बडोद्यास दभोई पासून पाण्याचा नळ आणण्या करितां २० लक्ष रुपयांचे सांगशन झालें आहे.

हिंदुस्थानांतील दुष्काळाचें भयंकर स्वरूप विलायतेंत हिंदुस्थानचे स्टेट सेक्रटरी आफिसांत गेल्या महिन्याच्या अखेरीस समजलें व मग त्यांनीं तपशिलवार हकीकत वरचेवर कळवित जावी वगैरे लिहिलें.

पंजाबची लेफटिनेंट गवर्नरी सोडून तेथें चीफ कमिशनरी करणार अशी बातमी आहे.

दिसेंबरच्या पहिल्या आठवड्यांत तेंच्छु. आय पी रेलवेला ६७५०० [illegible] त्पन्न झालें. हें [illegible]

आम[illegible] मगरूळपीर ता. ३१।१।७७ इ०

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस:—

वि० वि० खालीं लिहिलेल्या चार ओ

लष्करी खात्यांतील ९० लेफटिनेंट कर्नलांस या वर्ष अखेर नोकरी सोडण्याचा हुकूम झाल्याचें हिंदुस्थान सरकारचे ग्याझेटांत प्रसिद्ध झालें आहे.

सिमल्याजवळ महासु एथें एक मुलगा थंडीनें इतका काकडून गेला कीं तो मरण्याची पाळी आली !

कलकत्यांतील ब्रह्मसमाजाचा वार्षिक उत्साह गेल्या आठवड्यापासून सुरूं झाला.

मद्रासेकडे एकानें आपला चार वर्षाचा पुतण्या एक रुपयास विकला.' त्यावर मुकद्दमा होऊन त्याला ३ महिने कैदेची शिक्षा झाली.

दक्षिणेंतील दंग्याच्या कमिशनचा रिपोर्ट.

सुमारें दोन वर्षांपूर्वी पुणें व नगर जिल्ह्यांतील शेतकरी लोकांनीं आपल्या सावकारांविरुद्ध कांहीं दंगा केल्यावरून रयतेने तसा दंगा करण्याचीं कारणें शोधून काढण्यासाठीं ह्मणून हिंदुस्थानसरकारानें एक कमिशन नेमलें हें सर्वांस माहीत असून त्या कमिशनचा रपोट अद्याप बाहेर येत नाहीं अशी जी लोकांची ओरड होती त्याप्रमाणें त्या रपोटाचा थोडथोडा भाग बाहेर येण्याची सुरुवात झाली आहे असें गेल्या गुरुवारच्या इंग्रजीपत्रांवरून दिसतें, त्या तारखेच्या पत्रांत त्या रपोटाचा जो थोडा भाग प्रसिद्ध झाला आहे तो वाचला ह्मणजे रपोट करणारांचे कित्येक विचार फार चांगले आणि अवश्य अमलांत आणण्यासारखे आहेत हें पाहून आनंद वाटतो. कांहीं बाबतींत कमिशनरांचें एक मत न झाल्यामुळें त्यांणीं आपापलीं मतें वेगळीं दिलीं आहेत. पण तीं सर्व अद्याप बाहेर न आल्यामुळें त्याविषयीं विचार करण्यास साधन नाहीं. तरी जो भाग बाहेर आला आहे व त्यांत जीं कारणें दिलीं आहेत त्यां विषयींच आज आपण थोडा विचार करूं. रयत फार दरिद्री झाली असून त्यांच्या त्या स्थितीस (१) शेतकीची सुधारणा नसणें, (२) रयतेस लिहितां वाचतां न येणें, (३) मनुष्य संख्या वाढणें, (४) ठरलेला धारा घेण्याची सक्ती, (५) धारा एकदम वाढविणें, (६) दिवाणी कोर्टांची व्यवस्था, वगैरे कित्येक कारणे दिलीं असून त्यांबद्दल त्यांणीं उपायही सुचविले आहेत. पाटबंधाऱ्याचीं कामें करून शेतकीची सुधारणा करावी असें ते ह्मणतात. रयतेच्या अज्ञानपणामुळें सावकार लोक त्यांस फसवून भिकारी करतात हें खरें आहे, पण त्यांस ठरलेला धारा घेण्याची सक्ती, धारा वाढविणें व दिवाणी कोडतांची व्यवस्था हीं साह्यभूत झाल्यामुळें रयत फारच नागविली जात आहे. मुदतीचा कायदा व दिवाणी कोर्टें हीं रयतेच्या दरिद्रास इतकीं कारणीभूत झालीं [illegible] कीं, त्यांत सुधारणा झाल्यावाचून [illegible] बेतांत आल्यां [illegible] होणार नाहीं. दुसऱ्या [illegible] देवी काढण्याविषयीं लोकांचे [illegible] एकदम विलक्ष [illegible] ली

रा वाढविण्याचा क्रम सुरू केला असतां ह्मणजे अर्थातच रयतेसही आपल्या शेतकीची हळू हळू सुधारणा करतां आली असती व त्यांस तो धारा इतका कठीण गेला नसता हें कमिशनचें ह्मणणें बरेंच सयुक्तिक आहे. आमच्या प्रमाणेंच मद्रास इलाख्यांतही रयतवारी सुरू आहे पण ठरलेला सर्व धारा, पीक किती आलें वगैरे न पहातां, सक्तीनें वसूल करण्याची रीत तिकडे सुरू नाहीं. मद्रास इलाख्यांत पहाणी करून पिकाच्या मानानें २ पासून १० रुपये शेकड्यापर्यंत सूट देण्याची रीत सुरू आहे व त्या योगें कधीं कधीं त्या इलाख्यांतील प्रजेस सालीना ४०००००० रुपयेपर्यंत सूट मिळत असते. ही सुटीची रीत या इलाख्यांतही सुरू होईल तर कांहीं बरें होईल. मुदतीच्या कायद्यानें वारंवार नवे नवे दस्तैवज होण्यानें रयत फार नागविली जाते हें तर ठरलेंलेंच आहे. दिवाणी कोर्टांबद्दल कमिशनर ह्मणतात कीं कोर्टांच्या हद्दी मोठाल्या असल्यामुळें पैसा व वेळ यांच्या खर्चाच्या कारणानें गरीब लोकांस कोर्टांत येऊन आपली तक्रार करतां येत नाहीं या करितां कोर्टें फिरतीं राहून मोठाल्या गावीं, बाजारच्या दिवशीं व बाजारच्या ठिकाणीं नियमित मुदत कोर्टें करण्याचें ठरल्यास त्याच्या योगानें रयतेचा वेळ व खर्च वाचून साक्षीदारांनीं खोट्या जबान्या देण्यासही हरकत होईल आणि त्या त्या ठिकाणीं त्या त्या ठिकाणचा पाटीलही इन्साफ करण्यास घ्यावा. ही अशी व्यवस्था करून समानें बजावण्याची वगैरे फी थोडी कमी केली ह्मणजे खरोखरीच रयतेस फार सुख होण्याचा संभव आहे. खेड्यापाड्यांतले लोक दहा वीस कोसांवर कोर्टांत जाऊन जशा खोट्या जबान्या देतात तशा ज्या त्या गावीं व भर बाजारांत आपल्या गावच्या सर्व लोकां देखत कधींही ते देणार नाहींत. सबब ही सूचना फार उत्तम असून पुढें असलेल्या बिलांत तशी सुधारणा करणें अगदी जरूर आहे. पुणें व नगर या दंग्याच्या दोन्ही जिल्ह्यांतील दिवाणी कोडतांत बहुतेक दावे कर्जाचेच असतात आणि तेही बहुतेक शे पन्नास रुपयांच्या रकमांचेच असतात असें त्या जिल्ह्यांतील एक वर्षाचे आंकडे पुढें घेतले आहेत त्यांवरून होतें:—

	एकंदर दावे	पैकीं कर्जाचे
नगर	९,००८	८,४४४
पुणें	७,९७८	७,४९७

यांत १०० रुपयांपासून २०० रुपयांपर्यंतच्या कर्जाचे किती व १०० रुपयांच्या आंतील कर्जाचे किती दावे हें पाहूं गेल्यास खालील आकडे पुढें येतात:—

	कर्जाचे एकंदर दावे	१००पासून २००पर्यंतचे	१००चे आंतील
नगर	८४४४	१२१०	६९९३
पुणे	७४९७	१०८७	९७३९

यावरून काय होतें ? बहुतेक दावे कर्जाचे व त्यांतील बहुतेक १०० रुपयांच्या आंतील रकमांचे असतात असें स्पष्ट सिद्ध होतें व त्यावरूनच हीं सर्व कोर्टें आणि त्यांचे वादी हे त्या गरीब अडाणी प्रजेस बुडवीत आहेत असें ह्मणावें लागतें. असो.

अ० द०

जाहिरात

BANK OF BOMBAY
KHAMGAUM BRANCH.

खामगांव एथील मुंबई ब्यांकेची शाखा रुपये ५०० व ज्यास्त रकम नियमित मुदतीनें अमानत ठेवण्यास तयार आहे. व त्याबद्दलच्या शर्तींची माहिती खामगाव एथील ब्यांकेचे आफिसास अर्ज केला असतां मिळेल.

तारीख १४ माहे सप्तंबर १८७६ इसवी.

Harry H. Hynes.
Agent

जाहिरनामा

जाहिरनामा तमाम लोकांस कळविण्या करितां प्रगट केला जातो जे, जिल्हे अकोलें एथील अपकारीचा मक्ता सन १२८७ मुताबिक सन १८७७ । ७८ इसवी सालाबद्दल तारीख ३१ माहे जानेवारी सन १८७७ इसवी रोज बुधवार या दिवशीं अकोले एथें सदर स्टेशनांत दिपुटी कमिशनर साहेबांचे कचेरींत दिवसा अक्रा वाजतां सुरूं होईल.

गुदस्त सालाप्रमाणें यंदाही लिलाव पोलिस सरकलचे मानानें इंग्रजी दारू व व एतद्देशीय दारू, सिंदी व अफु, गांजा विषयुक्त पदार्थ अशाप्रकारचे निरनिराळे गुत्त्यांचे लिलाव होतील. लिलावाच्या शर्तीं व दारूचीं ठिकाणें व अमली पदार्थांचीं दुकानें लावण्याचीं याजबद्दल जाहिरात लिलावाचे तारखेपूर्वीं आठ दिवस अगोदर आमचे आफिसाबाहिर डकविली जाईल. कळावे. तारीख १२ माहे ज्यानेवारी सन १८७७ इसवी.

R. Hudleston
दिपुटी कमिशनर
जिल्हा अकोलें.

नोटिसा.

नरसाजी व परशराम वल्दद कल्याणसा कलाल रहाणार मौजे वडद प्रगणें अकोलें यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुह्मावर आमचा हुकुमनामा होऊन पावणें तीन वर्षे होत आलीं अद्याप पावेतो रुपये पाठविले नाहीं ह्मणून नोटिसीनें कळवितो कीं १५ दिवसांचे आंत आमचे रुपयाचा निकाल करून टाकणें; नाहीं तर दरखास्त देण्यांत येईल. कळावें तारीख २१ जानेवारी सन १८७७ इसवी.

सही
विठोबा नागोजी कासार
दुकान दहिहांड
दस्तुर खुद्द

नोटिस.

उकर्डा वल्दद कृष्णाजी सिंदे रहाणार घाकली प्रगणे पिंजर तालुके अकोले जिल्हा मजकूर यास नोटिस देणार विठोबा वल्दद लक्ष्मण पाटील रहाणार पातुर नंदापुर तालुके अकोलें जिल्हे मजकूर नोटिस देतो ऐसा जे माहे सेप्टेंबर सन १८७५ इसवी महिन्यांत तुह्मी खर्चासाठीं हातउसणी रकम रुपये १०० शंभर घेऊन एक महिन्याचा करार केला होता त्याप्रमाणें आले नाहींत ह्मणून मागणी केली असतां रुपये न पाठवितां रुपये आमचे पाशीं आहेत व आमचें काम झालें ह्मणजे लागलीच अमानत घेऊन येतो. आणि भरवसा नसल्यास जामीन घ्यावा ह्मणून पत्र पाठविलें आह्मी भरवसा ठेवला असतां व तुमची सुमार तीन महिने वाट पाहिली असतांही रुपये घेऊन आला नाहीं ह्मणून समक्ष मागणी केली तत्रापि देऊ ह्मणूनच कळविलें तरी अद्यापपर्यंत रुपये घेऊन आलां नाहीं करितां एकवार नोटिशीनें कळवितों कीं ही नोटिस पावतांच नेलेले शंभर रुपये व त्याचें लगायत मितीपासून आजपर्यंतचें दुहोत्राप्रमाणें व्याज अशी सर्व रकम घेऊन यावी किंवा पाठवावी. वर लिहिल्याप्रमाणें न केल्यास तुह्मावर योग्य कोर्टांत फिर्याद केली जाऊन नोटिशीचे खर्चासुध्दां रकम घेतली जाईल. कळावें तारीख २१ माहे ज्यानेवारी सन १८७७ इसवी.

(सही) विठोबा वल्दद लक्ष्मण पाटील रहाणार पातुरनंदापुर
दस्तुर खुद्द.

नोटिस

एको वल्दद रामजी सोनार वस्ती मौजे दहीगाव तालुके मलकापुर यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, आह्मी तुह्मास तारीख ४ दिसेंबर सन १८७६ इसवी रोजी नोटिस दिली कीं, तुमचे तीर्थरूप रामजी वल्दद कृष्णाजी सोनार हे धर्मा वल्दद रंभाजी यास जामीन असोन त्याचा निकाल आपसांत करावा हें बरें आहे त्यावरून तुह्मी मनास वाटला तसा मजकूर लिहून तारीख १० माहे दिसेंबर सन १८७६ इसवी रोजीं वऱ्हाडसमाचारांतून नोटिस दिली ती पहातां तुमचें लिहिणें अक्षरशः खोटें आहे असें खोटें लिहिण्यानें तुमचे तीर्थरूप जामीनकींतून मुक्त होतात असें समजूं नये. कारण लोकांची चाल आहे कीं लोकांस बुडविण्याचे इराद्यानें पाहिजे तसें लिहून आपला बचाव करावा परंतु हा बचाव उपयोगी पडत नाहीं याजकरितां आणखी एकवार आपल्यास नोटिस देत आहो तर आपण ही नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसाचे आंत आमचा निकाल करून द्यावा न दिल्यास तुह्मावर फिर्याद करून खर्चासुद्धां रुपये भरून घेतले जातील. व आपले नोटिशींत खोटें लिहून आमचे मनास त्रास [illegible]बद्दल फौजदारींतही तजवीज करूं हें खूप समजावें. कळावें. तारीख २५ माहे ज्यानेवारी सन १८७७ इसवी.

(सही) मारुती सुरजमल मारवाडी
दुकान खुमगाव तालुके
मलकापुर दस्तुर नारायण
दास मुखत्यार.

हें पत्र अकोलें एथें खंडेराव बाळाजी फडके यांचे वऱ्हाडसमाचार छा. छा. प्र.